

God Afton, om I hemma är

av C. W. v. Sydow

FÖRLAG MAIANDER / MALMÖ MCMXVII

GOD AFTON
OM I HEMMA ÄR!

En Ny
Kavmänsk

Wissa,

Med hwilken alla rättfämniga Christ-
ne kunna önska af deras Him-
melske Fader den lustiga
Sommars Wälsignelse,

Beslutet med

DE Krans Böön/

Sunges som:

Husbonde om du Hemma äre
May war wälkommen, &c.

Tryckt i Åhr.

Titelsidan av det äldsta svenska trycket
av majvisan.

GOD AFTON OM I HEMMA ÄR!

EN STUDIE
ÖVER DE NORDISKA MAJVISORNA

AV

C. W. v. SYDOW

MED FACSIMILER OCH MUSIKNOTER

Omslagsvignett av ERIC O. NILSSON

MALMÖ

FÖRLAG MAIANDER

MCMXVII

Malmö
Martin Ljungs Boktryckeri 1917

TILL
H. F. FEILBERG
DEN NORDISKA
FOLKMINNESFORSKNINGENS
NESTOR

ÄGNAS DENNA BOK
MED VÖRDNAD, TACKSAMHET OCH
INNERLIG TILLGIVENHET

AV
FÖRFATTAREN.

Förord

MED DETTA LILLA ARBETE HAR JAG sökt ställa våra majvisor i så god vetenskaplig belysning som det med nu tillgängligt stoff är möjligt. Men tillika åsyftar jag att göra det på ett så lättfattligt sätt att var och en skall kunna med intresse läsa boken. Jag har därför sökt undvika en allt för lärd apparat, men jag tror mig dock ha bibehållit tillräckligt därav för att ställa mina slutledningar under kontroll.

Att jag valt den populära formen, beror delvis på att ämnet i och för sig är av så allmänt intresse och så lättfattligt att denna form kunnat användas utan att inkräkta på det vetenskapliga; men delvis även emedan jag åsyftat att inför så många som möjligt klargöra, hur sparsamt det material är, som står oss till buds för studiet av vår allmogekultur och hur viktigt det vore att få allmänhetens intresse inriktat på att hjälpa till med insamlingen av vad som ännu står att få av svenska folkminnen.

Mycket återstår ännu att göra för kännedomen om våra majvisor: deras utbredning, variation, melodier samt hur det i olika bygder går till vid majsjungningen. Och jag hoppas att många nya upplysningar måtte sändas mig icke blott om majvisorna utan om folkminnen över huvud taget.

För alla de välvilliga meddelanden av texter så väl som melodier, varigenom detta arbete möjliggjorts, samt för det vänliga tillmötesgående som jag rönt vid rikets offentliga bibliotek samt det Kongelige Bibliotek och Dansk Folkminde Samling i Köpenhamn, ber jag att här få uttala mitt värdsamma tack.

Lund 1917.

C. W. v. Sydow.

Att bära maj i by

OM FLYTTFÅGLARNAS ANKOMST LIKSOM är ett löfte om att den glada årstiden snart skall komma, så är lövsprickningen ett ännu viktigare värstecken, som betyder uppfyllelsen av fåglarnas budskap. Det är vårens lifskraft som fyller växtligheten och framtingar den friska grönskan. Hela naturen fröjdar sig och mänskan måste delta i den allmänna glädjen.

Allmogen har utbildat flera olika sedvänjor för vårens firande, av vilka särskilt seden att bära maj i by och att resa majstång står i intimt samband med vårgrönskan. Man bryter gröna kvistar och planterar dem i åkrarna, i stugan och i ladugården eller smyckar majstången med dem för att sålunda överföra den i de grönskande träden inneboende kraften och lyckan på hus och hem, åker och äng eller hela byn.

Första gången på våren då detta sker, blir det gärna till ett festligt upptåg. Tidpunkten kan därvid växla: än bär man maj i by så tidigt att man måste leta efter något grönt, och därvid får man ofta hålla till

godo med buxbom eller krusbärsbuskarnas tidigt utslagna kvistar, än dröjer man tills grönskan ordentligt tagit väldet. I vilket fall som helst låter man gärna majupptåget infalla vid någon av kalenderns festtider: pingst, valborgsmässa eller midsommar, och stundom ansluta sig till andra festbruk.

Den som vill taga närmare kännedom om hithörande seder och bruk, vill jag hänvisa dels till MARTIN P:N NILSSONS bok om »Årets folkliga fester», dels till tvenne skildringar av skånsk majfirning i Folkminnen och Folktankar 1914 (sid. 25 och 29) för att blott hålla mig till mera nyutkommen och lätt tillgänglig litteratur. Jag kan emellertid ej underlåta att påpeka att man hittills har så fåtaliga skildringar från vårt land av seden att föra maj i by, att man ännu ej kan dana sig någon fullständig bild av denna seds utveckling och variationer på den skandinaviska halvön. Här skall jag blott ge en liten utredning av en sak som står i nära samband med seden att bära maj i by, nämligen den s. k. *majvisan*.

De båda majvisorna

I SKÅNE, HALLAND OCH BLEKING SAMT över hela Danmark hörde det till att ungdoms=skaran sjöng en visa då den kom med »majen», vare sig denna bestod av gröna kvistar att fästa vid stugorna eller av ett helt majträd eller en majstång som restes. Därvid kunde man naturligtvis på olika trakter begagna sig av helt olika sånger, men över hela det gamla danska området förekommer dock en visa (eller rättare en grupp av visor) som framför andra kan kallas *majvisan*. Den uppvisar emellertid en stark växling beträffande innehållet, vilken man tidigare förgäves sökt förklara.

TROELS LUND säger om majvisan¹: »Man har inte något säkert vittnesbörd om hur majvisan lydde i det 16:de århundradet. Vad som står oss till buds är blott en samling olika senare uppteckningar, såsom det tycks visande hän till två ursprungliga sånger. Efter de trakter att döma, där vardera arten sedan anträffats, är det sannolikt att Jylland haft *en maj*=

¹ Dagligt Liv i Norden VII⁴ sid. 202.

visa, Själland och Skåne en annan. Den jylländska hade omkvädet »Maj vær velkommen!» och »Glæde os Gud saa den søde Sommer!» Den själländsk-skånska började ungefär så: Al Verdens Skaber mild og blid — Hør det, som vi bede! — Vi prise glæde Aarsens Tid. — Vær os alle en naadig Gud med Glæde!»

Hade TROELS LUND haft till sin rådighet ett något större antal uppteckningar av majvisan och framför allt några fler svenska varianter, skulle han säkert icke ha gjort en *sådan* geografisk åtskillnad mellan typerna. Omkvädet »Maj är välkommen» påträffas nämligen över *hela* området och är allmänt känt i Skåne. Att det av majvisan finns två skilda typer är emellertid säkert, fastän de ofta blandas samman med varandra. Den ena — den som TROELS LUND kallar för den själländsk-skånska — är helt och hållet av religiös karaktär, den andra är en världslig visa, vari ungdomen anhåller om bidrag till sitt majgille. Denna skillnad mellan de båda visorna tarvar en annan förklaring än den av TROELS LUND framställda geografiska, som ej är hållbar.

Ett försök att utreda detta förhållande har gjorts av TOBIAS NORLIND.¹ Han anser att folket lärt sig efterbilda de kringvandrande djäknarnas sånger och att majvisorna på det sättet uppkommit. »I början voro dessa strängt religiösa och någon direkt anhållan om gåvor förekom ej, utan sången höll sig inom de allvarliga formerna och slutade med ett Fader

¹ Studier i svensk folklöre, sid. 249.

vår eller någon annan bön. Emellertid blev, allt eftersom sinnena förvärldsligades, anhållandet om gåvor allt mera påträngande, tills slutligen det hela nedsjönk till en blott och bar tiggarsång. Vi kunna steg för steg följa denna utveckling inom de majvisor som avsjöngos i Danmark och de fordom danska landskapen Skåne, Halland och Bleking.»

Då seden att bära maj i by är en urgammal allmogesed, måste det emellertid förefalla en kritisk betraktare orimligt att folket skall ha lärt sig sjunga majvisor först av tiggande djäknar. Att sinnena småningom förvärldsligats — sedan vilken tid och genom vilka inflytelser? — torde dessutom vara svårt att leda i bevis. En granskning av visorna själva visar också att NORLIND ställt saken alldeles på huvudet och att rätta förhållandet är rent motsatt.

”All världens skapar’ av evighet”

DEN RELIGIÖSA MAJVISAN PÅ SVENSKA har för första gången blivit mera tillgänglig för den bildade allmänheten i den förträffliga boken om »Folkklifvet i Skytts härad» av NILS LOVÉN (»NICOLAVIUS»), vars första upplaga kom ut 1847.¹ Såsom källa anföres där ett skillingtryck, vars titel citeras utan någon uppgift om tryckort eller tryckår. Jag känner fyra tryck (D, E, F, G) med alldeles samma titel. Det äldsta är från 1700-talet och säkerligen tryckt i Lund: »En ny Maji-Månads Visa, Hvar med Alla rättsinniga Christna kunna tilönska sig sjelfva och sin nästa et godt och fruktsamt sommarväder, ymnig åhrsväxt och jordenes fruktbarhet, timelig och andelig välsignelse. Efteråt följer HERRANS Bön uti rim författad, och sängevis stäld under en bekant och behagelig melodie. Then första: All verldenes skapar’

¹ Tredje uppl. (illustrerad och med förklarande noter) tryckt 1909.

af etc. Then andra: O! Fader vår i Ängla=chor. Tryckt i År.» Det andra, E, är likaledes från 1700-talet »Tryckt i år», och avviker från D blott i fråga om några stav- och tryckfel. Det tredje, F, står helt nära de båda föregående men ger sig ej ut för vara »tryckt i år», utan är daterad »Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren 1833.» Det samma gäller om det fjärde, G, daterat »Lund, från Lundbergska Boktryckeriet, 1836».

Den av NICOLOVIUS citerade visan kommer närmast E, F och G, men har säkerligen hämtats från ett annat för mig okänt tryck, såvida hans citat är fullt korrekt.¹ Utom dessa känner jag ytterligare tre 1700-talstryck, »tryckta i år» (A, B, C). Deras avvikelser från de nyssnämnda är högst obetydlig och består vad själva visan beträffar blott i olika skrivsätt, tryckfel och stavning. Det något större antalet danismer samt själva titeln tyder på en större ursprung-

¹ Nicolovii majvisa överensstämmer med trycken E, F och G i allt väsentligt. Särskilt anmärkningsvärdt är t. ex. *allom* i st. f. *ållon* i vers 11 och *blomstret blöd* i st. f. *bolstren blöd* i vers 21, vilka missuppfattningar ej träffas i trycken A, B, C och D. Det förekommer emellertid också några karakteristiska avvikelser. N. kallar sin visa blott *Majmånads Visa*, ej *En ny Maji=Månads Visa*. Man kunde här möjligen antaga att N. lämnat ut »En ny», men i st. f. *ymnig* har han *ömnig*, vilket torde bero på direkt avskrift av ett tryck. I vers 24 har N. formen *Reger'* liksom D och E, gentemot *Regera* i F och G. Vers 16 låter N. sluta »kål på fat», vilka i alla av mig kända tryck motsvaras av »kål, salat». Det är tydligen påverkat av vers 20 »ägg på fat» och beror på en felskrivning antingen av N. eller av det tryck han användt.

lighet och ålder, varför jag här nedan avtrycker det ena av dem (A).¹

Jämför man nu de svenska trycken med de äldsta danska, skall man finna en noggrann överensstämmelse icke blott i fråga om innehållet utan även beträffande

¹ Av dessa tryck har jag funnit A–F i Kungl. Biblioteket i Stockholm och G i Universitetsbiblioteket i Lund.

För att visa den ringa olikheten mellan de olika trycken, meddelas här en förteckning på alla avvikelser från texten A, varvid jag dock ej fäst mig vid rena stavningolikheter:

v. 1: B Veldenes, D, E verldenes, F, G, N (N = Nicolovii text) verldens, D, E, N skapar'; B, C thet som vi nu (men i v. 2 o. ff.: thet vi nu).

v. 2: D, E, F, G, N vintrens; F ur landet; E tillbakas.

v. 3: D, E thenna, F, G, N denna.

v. 4: D, E, F, G, N Valborg för löf.

v. 5: B, D, E, F, G, N Lärkans; B, C, D, E, F, G, N ljufva.

v. 7: N ymnigt; D, E, F, G, N gård.

v. 8: C brukat (i st. f. yrkat).

v. 9: D, E, F, G, N Befrämja, C, D, E, F, G, N Välsigna.

v. 10: B, C, D, E, F, G, N tjänlig; B bädd, D, E, F, G, N båd'.

v. 11: C, D ållon, E, F, G, N allom; B, C boskap födo, D, E, F, G, N boskapsfödan.

v. 12: G, N åkrarna; B ängarne, D, E, F, G, N ängarna.

v. 14: D, E, F, G, Bien, N bin; B, C, D, E, F, G honung; G läkdom, C, E, F, G, N mjöd.

v. 15: D betskt, N bäsk; B, C, D, E, F, G, N Malört; B sänglarna, C sängarna, D, E, F, G, N på ängarna.

v. 16: G, N smak och mat.

v. 18: D, E, F, G, N och smör och osten; D, E, F, G, N bohvete; E, F, G, N bohvet-gröt.

strofernas antal och ordning. Bredvid den svenska skillingvisan avtrycker jag därför till jämförelse den danska visan från år 1646, det äldsta kända trycket vilket ingår i Karen Brahes visbok i Odense Stiftsbibliotek. Jag följer därvid resp. tryck i varje detalj, dock med det undantaget att jag ej upprepar omkvädena i varje vers.

v. 19: C, D, E, F, G, N välsigna; C, N friskt; D För människan.

v. 20: E, F, G ägga=mat.

v. 21: D, E, F, G, N Bevara gjäsz; E blomstren blöd, F, G blomstret blöd, N blomstret blöt.

v. 22: D Tin kläder; D, E, F, G, N lin hamp, D, E, F, G N skyla.

v. 24: F, G Regera; C, N mot.

v. 25: C, D, E Thet bedje, F, G, N Det bedje; B meg (!) bönen.

Herrens bön:

v. 1: F, G är; B jor.

v. 2: F, G vara.

v. 3: B, C, D, F kommer; F dig fred; D Til osz til nåd.

v. 4: C, E, F Himmelen.

v. 5: E dagligt, F dageligt, D, E, F Vänd.

v. 6: E, H (H = trycket med Herrens Bön 1746) gör them, D, F, G gör' dem.

v. 7: F, G, H bli.

v. 8: F, G ifrån; D, E, F, G, H slem och.

v. 9: B, C beskydd, H beskydt; G väldigt, H väldelig.

v. 10: C allom säja, H säga.

En Ny
Maymånatz

V i j s a

Med hvilken alla rättsinniga Christ-
ne kunna önska af deras Him-
melske Fader den liufliga
Sommars Välsignelse,

Beslutet med
H E Rrans Böön/

Siunges som:
Husbonde om du Hemma äst
May var välkommen, etc.

Tryckt i Åhr.

1.

AL Verldzens Skapare af Evighet/
Hör thet vi nu bedie/
Tu hafver alting väl beredt/
Var osz allom en nådig GUD med Glädie,

2.

Tu Vinters tvång af Landet dref/
Men Sommaren tilbakars blef/

Ny Maymaanetz Sang/
Met huilken ret
sindige Christne kunde ynske
sig aff deris Himmelske HERRE den
lystige Sommers Velsignelse til
deris legemlig Nødtørffthged/

Beslutet med
HERrens Bøn.

At siunges som:

Hoszbonde / om du hiemme est/
May vær velkommen/ ec.
Vngdommen besønderligen paa
Landsbyerne til villie/ at bruges i
steden for den gamle Letfærdige
Maymaanetz Vise;

Dictet oc Moduleret
Aff

P: J. R.

Prentet Aar/ 1646.

1.

ALL Verdens Skaber med god besked/
Hør det som wi bede/
Du haffuer alting vel beredt/
Vær os all' en naadig Gud med glæde.

2.

Den Vinters tvang du dreffst aff Land
Lad Sommer blid gaa oss til haand

3.

Välkommen Vår Maymånatz Tid/
GUD signe denne Sommar blid/

4.

Vår Skog och Marck sig frögda skönt/
Vallborg bär Löf och gräset grönt/

5.

Den lilla Lärkas liuflig klang/
GUD lofvar med Maymånatz sång/

6.

Ty bärom vi nu May i By/
Och lofvom GUD med Psalmer ny/

7.

Förläna osz ett ymnogt åhr/
Bevara både huus och Går/

8.

Med Svet vi Jorden yrckat har/
Och lagt vår Säd i henne qvar/

9.

Förfrämja vårt Arbete väl/
Välsigne osz til Lif och Siäl/

10.

Gif Väderlek som tienligt är/
At grönskas må både Marck och Kärr/

11.

Vår Skog med ällen god förlän/
Gif hvad til Boskaps Födo tien/

3.

Velkommen med Maymaanetz tid/
Gud glæd' oss/ oc den Sommer blid

4.

Vor Skow oc Marck sig fryde smuckt
Valborg bær Løff oc Græs med Fruct

5,

Den lilde Lerckis liflig klang/
Dig loffuer med Maymaanetz Sang/

6.

Thi bære wi dig May i By/
Oc loffue dig med Psalme ny/

7.

For dig wi bære May i Gaard/
Velsign' oss med et fructbart Aar/

8.

Wi pløg' i vort Ansictis Sved/
Oc saa god Korn i Jorden ned/

9.

Forfrem vor Hænders gierning vel/
Velsign' oss Gud till Liff oc Siel/

10.

Giff tidigt Værlig offven fra/
At Grøens vext maa lycke faa/

11.

Met Aalden god velsign' vor Skoff/
Giff Flesk paa Disk/ dit Naffn til Loff/

12.

Lät växa Korn på Åkrarne/
Och Gräset gro i Engiarne/

13.

Lät växa Frucht på Trään til Must/
At vi ther af må hafva Lust/

14.

At Bie gie Vax och honog söt/
Til Läkedom/ Maat/ Lius och Miöt/

15.

Starck humle häng på Stängerna/
Så besk Mallört i Sängiarna/

16.

Lät Örter groo til smak på Maat/
Gif Erter Rötter/ Kähl/ Salat/

17.

Lät Boskapen i ymnoghet/
Til växa uthi goda Beet/

18.

Gif Miölck/ Smör/ och så Osten söt/
Och Bohvet til Bohvete Gröt/

19.

Välsigne Vatnet Salt, och Frisk/
Föd Menniskan med Sild och Fisk/

20.

Lät hönan gifva ägg på Faat/
Til Pankaka och äggemat/

12.

Giff Korn oc Kjern' aff Agrene
Til Brød oc Øll i Landene/

13.

Giff Fruct på Trær i Haugerne/
Til søder Must i Tynderne/

14.

Ved Bier giff Vox oc Honning sød/
Til Liusz oc Lægdom/ Mad oc Miød/

15.

Sterck Hummel heng paa Stengerne/
Set besk Malurt i biedene/

16.

Lad Vrter gro smag paa Mad/
Giff Erter/ Røder/ Kaal Salat/

17.

Velsigne oss med Liffsens fruct/
Med Faar oc Fæ paa Marcken smuckt/

18.

Giff Melck oc Smør/ oc Osten sød/
Velsign' oss med Boghvede grød/

19.

Velsigne fersk' oc salt Vand/
Med Sild oc Fisk for Quind' oc Mand/

20.

Lad Hønen giffu' oss Eg paa Fad/
Til Pandekag' oc Eggemad/

23

21.

Bevar de Giász från Skada och Nödh/
Gör Kählen feet ock Bälstren blöt/

22.

Til Kläder gif hör/ hamp och Uld/
At skiula osz i heta och köld/

23.

Lät osz med hälsa bruka det/
I Frucktap din och ständig Fred/

24.

Reger osz med tin Anda God/
Förtag hvad tig kan vara emot/

25.

Then bedie vi I Esu namn/
Hör thet vi nu bedie/
Slutom med Bönen til vårt Gagn/
Var osz allom en nådig GUD med Glädie.

H E R r a n s B ö ö n .

1.

O Fader uthi Engla-Chor,
Hör thet vi nu bedie,
Vi äro tina Barn på Jord,
Var osz allom ec.

2.

Titt Namn lätt heligt varda här,
I Lif och Lära, fierr'n och när,

21.

Bevar de Gøosz fra skad' oc nød/
Giør Kaalen feed/ oc Dynen blød/

22.

Til Klæder giff Hør/ Hamp oc Vld/
Vor Krop at skiul' i Hed' oc Kuld/

23.

Lad oss met Sundhed brug' alt det
Vdi din Fryct/ ved stadig Fred/

24.

Her till regier oss med din Aand/
Og ved din' Engl' oss giør bistanđ/

25.

Det alt vi bed' i Jesu Naffn/
Hør det som wi bede/
Wi slut' i HErrens Bøn vort gaffn/
Vær oss all' en naadig Gud med glæde.

HErrens bøn.

1.

O Fader vor i Engle Chor/
Hør det som wi bede;
Wi ere dine Børn paa Jord/
Vær oss all' en naadig Gud med glæde.

2.

Dit Naffn lad vorde helligt hær/
I Lær oc Leffnet fiern oc nær/

25

3.

Titt Rijke komma med tin Fred,
Til osz i Nåd och Härligheet,

4.

Tin vilje skee på Jordenne,
Såsom den skeer i Himlene,

5.

Gif osz i Dag vårt daglig' Bröd,
Vändt dyr tid bort och annan Nöd,

6.

Förlåt vår skuld O HERre kär,
Som vi giöra dem osz skyldig är,

7.

Leed osz ej så i Frestelse,
Vi ju blir Öfvervinnare,

8.

Fräls osz från Ondo nådelig,
Från Synden slem den skadelig,

9.

Ty titt är Riket och all Macht,
Beskyd osz väldig med tin Krafft,

10.

Vi vist förläte osz här til,
Hör thet vi nu bedie,
Och Amen alla säija vil,
Var osz allom etc.

3.

Til oss lad komme med din Fred
Dit Rig' i Naad oc Herlighed/

4.

Lad skee paa Jord din Villie reen/
Som den monn' skee i Himmelen/

5.

Giff oss i Dag vort daglig Brød/
Vend Dyrtid bort/ oc Hungers nød/

6.

Forlad vor Gield/ O HERre mild/
Wi oc forlade huer sin skyld/

7.

Ey leed oss i Anfectning saa/
At wi jo Troens Seyer faa/

8.

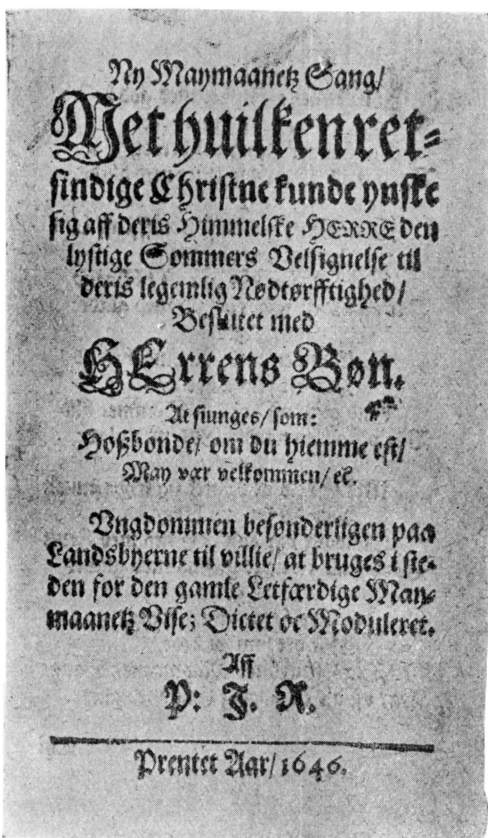
Oc fri oss fra den onde Troid
Fra Synden slem/ oc hindis Sold/

9.

Thi det er Riget oc all Mact/
Oc gjør det for din Ær' och Pract

10.

Her til wi oss forlade vist/
Hør det som wi bede/
Oc Amen svar ved JESum Christ/
Vær oss all' en naadig Gud med glæde.

Titelsidan av det äldsta kända danska majvisetrycket.

Trots översättningens frihet på en del ställen kan den påtagliga överensstämmelsen mellan de båda trycken ej förklaras genom att den danska visan småningsom i skånsk tradition har anpassat sig efter svenskt språkbruk. Olikheterna skulle från innehållssynpunkt säkerligen då ha varit fler och versernas antal och ordning skulle med all sannolikhet också varit andra. Dessutom är ju själva den långa titeln i huvudsak den samma för båda trycken. Den svenska visan måste alltså ha översatts direkt från ett danskt tryck.

I en del uppteckningar från folkets mun har visan väsentligt förkortats, varjämte versernas inbördes ordning ändrats förutom åtskilligt i innehållet. Här skulle man kanske kunna vara böjd för att gissa på en direkt härstamning från den danska visan, utan svenskt tryck som mellanled, varvid språket småningsom försvenskats. En jämförelse med de danska och svenska trycken visar emellertid, att åtminstone alla sådana uppteckningar som jag känner, måste gå tillbaka till de svenska trycken trots alla olikheter i övrigt. Hos BRUZELIUS¹ motsvaras t. ex. strof 2 av: »Ty vintrens tvång ur landet flytt — och löf och gräs blir grönt på nytt». Denna strof avviker från både den danska och svenska texten men t. ex. följande versar i samma uppteckning måste avgjort härledas från det svenska skillingtryckets form (jf. verserna 7, 12, 14, 18):

¹ Bruzelius, Allmogelifvet i Ingelstads härad. Malmö 1876, sid, 59, 60. Även i två skillingtryck från samma tryckeri i Malmö 1886 och 1888, vilka följt Bruzelii uppteckning.

Förläna oss ett ymnigt år
bevara både hus och går.

Låt säden gro på åkrarna,
och gräset uti ängarna.

Gif bina vax och honung söd
till läkedom, mat, ljus och mjöd.

Gif ost och smör och mjölken söt,
bohvete till bohvetegröt.

Detta förklaras lätt därav att det svenska trycket hunnit spridas och sätta sig fast på ett större område i Skåne än det danska på sin tid, och det är därför ingen sannolikhet för att man någonstades i Skåne skulle på folkets mun finna några varianter av visan, som icke skulle vara beroende av de svenska skillingstrycken.

Visans författare

BETRÄFFANDE DEN DANSKA ORIGINAL-
visans tillkomst får man en särdeles intressant upplysning genom den på de äldsta tryckens titelblad förekommande uppgiften: »Ungdomen besønderligen paa Landsbyerne til villie at bruges i steden for den gamle Letfærdige Maymaanetz Vise; Dictet oc Moduleret aff P. J. R.» Den är alltså ej en folkets herrelösa diktning utan har diktats av en bestämd person, »P. J. R», för att tränga undan en äldre majvisa, som ansågs lättfärdig.

Vem denne diktare är, kan man även utleta ur de angivna initialerna. Det är en på sin tid ganska betydande dansk litterat PEDER JENSEN ROSKILDE,¹ bekant bl. a. som författare till den första danska versläran. Då han föddes 1575 och försvinner ur historien efter 1641, har man all anledning att antaga

¹ Denna uppgift har jag erhållit av Dansk Folkminde Samlings arkivarie Cand. Mag. Grüner Nielsen, vilken jag även har att tacka för god hjälp vid framletande av det nödiga danska materialet.

visan vara diktad i början av 1600-talet, sedan han år 1601 blivit präst på Fyen. Lustigt nog stämmer detta överens med en gissning av R. NYERUP¹ med anledning av versen: »Velsign os med Boghvedegrød», i det han anmärker att detta kunde tyda på att dikten uppstått på Fyen, vars invånare fått namn om sig att vara starka förbrukare av bovetegröt. Denna gissning väger dock i sig själv ej synnerligen mycket, då bovetet odlas och bovetegröt ätes över hela Danmark.

Åtskilliga sådana försök att undantränga »den gamla lättfärdiga majvisan» har man gjort både förr och senare, men inget har haft varaktig framgång, sannolikt emedan de gjorda försöken varit för konstlade i tankegången och för litet överensstämmande med allmogens syn på saken, kanske också på grund av mindre lyckade melodier. Allt nog — folket tog ej upp de nya visorna. PEDER JENSEN ROSKILDE hade bättre framgång. Han skrev sin visa på samma melodi som »Hoszbonde om du hiemme est/ May vær velkommen etc», en visa som icke blott var allmänt känd utan med all sannolikhet just samma »gamle Letfærdige Maymaanetz Vise», som skulle trängas undan av den nya. Därmed hade författaren övervunnit svårigheten för folket att lära sig sjunga en ny visa, i det melodien redan var väl känd.

Själva versformen inbjöd till att göra visan enkel och rättfram till innehållet. Och så kände författaren

¹ R. Nyerup, Udvalg af Danske viser I, Khvn. 1821, sid. 146 not.

tydiligen väl till vad som låg allmogen mest om hjär-
tat. Då MARTIN P:N NILSSON om visan yttrar:
»genom de fromma orden skiner dock syftet med
hela upptåget tydiligen igenom: att tillförsäkra sig rik
årsväxt och allsköns välsignelse för den kommande
sommaren», träffar han huvudet på spiken. PEDER
JENSEN visste att när folket bar maj i by, skedde
detta emedan man trodde på majkvistarnas lycko-
bringande kraft och den välsignelse som genom dem
meddelades åt allt. Såsom präst fann han detta oguds-
aktigt och därför lade han saken så till rätta, att allt
detta goda som alla önskade sig och hoppades åstad-
komma med majkvistarnas hjälp, sattes in i en böne-
sång till Gud. Det är sålunda i alla fall folktron,
som gett visan hela dess konkreta innehåll, fast för-
fattaren sökt vända blicken i en annan riktning, i
vilken avsikt han otvivelaktigt fick medhåll av många.
Det är därför ej underligt att visan har blivit väl
uppskattad av lantfolket.

I sin tävlan med den gamla majvisan har det för
PEDER JENSENS visa varit en stor fördel att spridas
genom skillingtryck. Då en visa skall användas blott
en gång om året, måste åtminstone sångledarens minne
för varje gång friskas upp, vilket betydligt underlättas
genom att visan föreligger i tryck. Härtill kommer
att den därigenom också får ett större anseende hos
allmogen såsom den »riktiga» visan. Men just detta
förhållande begränsar på samma gång visans utbred-
ning. I äldre tider, då seden att under sång bära
maj i by ännu var fullt lifskraftig, fanns det ej många

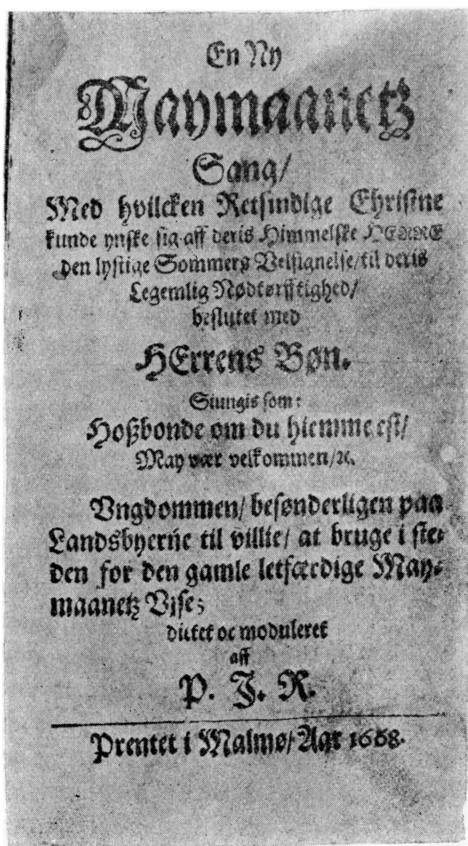
tryckerier. På danska sidan om Öresund har man väl blott Köpenhamn att räkna med och på svenska Lund och i någon mån Malmö. Det var i dessa städer visan fanns att köpa, samt hos kringvandrande handelsmän som väl i regeln blott hade de närmaste häraderna som marknad. Följden har blivit, att visetryckens huvudsakliga utbredningsområde blivit Själland och sydvästra Skåne, under det de knappast nått Jylland och det övriga Skåne, dit visan trängt blott genom muntlig tradition och i på olika sätt förvanskad form. Det är detta som föranledt TROELS LUND att uppfatta visan såsom själländsk-skånsk, vilket ju också på sätt och vis är riktigt.

Då TROELS LUND säger om majvisan, att man saknar vittnesbörd om hur den lydde i det 16:de århundradet, så har han på sätt och vis rätt. Men beträffande denna visan är det tydligt att den ej fanns i det 16:de århundradet. Hur den från början lydde är emellertid genom trycket av 1648 och övriga 1600-talstryck säkert, och det möter därför ingen svårighet att kontrollera vad som ändrats eller satts till i senare uppteckningar och tryck.

Den svenska översättningen

VID VILKEN TIDPUNKT ÖVERSÄTTNINGEN blivit gjord, kan naturligtvis ej exakt bestämmas, då datering saknas på de äldsta kända svenska trycken och det dessutom är sannolikt att de flesta äldre upplagor spårlost försvunnit. Det finns dock några hållpunkter för tidsbestämningen. Av den danska visan känner jag ytterligare två 1600-talstryck, tillhörande Kongl. Biblioteket i Stockholm, det ena från 1668, det andra från 1671. Av dessa är det förra enligt uppgift på titelbladet tryckt i — *Malmö*. Då det utkommit 10 år sedan Skåne blev svensk provins — samma år som Lunds universitet grundades — måste det vara avsett att spridas just bland Skånes allmoge, och då användes sålunda ännu danska språket i de för skånebönderna avsedda trycken, såsom man ju kunde vänta. Först 1680 påbjöds svenska språkets införande i kyrkan och vid undervisningen och tidigare än detta år torde majvisan alltså ej ha blivit översatt, snarare ett eller annat årtionde senare.

Gäller det att bestämma när översättningen senast blivit gjord, kan språkformen ge någon ledning. Stavningen *tu*, *tin* i st. f. *du*, *din* tyder nämligen på förra

Titelsidan av det äldsta kända majvisetrycket från Skåne.

hälften av 1700-talet. Visserligen kan man i skillingstrycken finna samma föräldrade stavsätt användt långt ner mot 1700-talets slut, men endast då det gäller omtryck av äldre visor, under det nydiktade visor stavas mera modernt. Även om det här föreliggande trycket skulle kunna förskriva sig från en något senare tid, torde alltså översättningen ha gjorts åtminstone före 1750.

I samma riktning tyder en annan omständighet. Under den pietistiske Christian VI hade folket förbjudits att på gammalt vis rida maj i by, men sedan Fredrik V 1746 kom på tronen fick man åter fira maj som förr, blott det skedde på söckendag. Det är tydligen detta förhållande, som föranledt någon att dikta ett tillägg till majvisan. Detta, som skjutits in mellan verserna 24 och 25, kan sägas vara en versifierad form av kyrkobönen för det kungliga huset och dess anförvanter, rikets råd, o. s. v. I det äldsta mig bekanta trycket lyder tillägget så:

O Gud! bevar din Christenhed
Saa og vor kiere Øvrighed.
Bevar vor Konge Frederik vel!
Velsigne Ham til Liv och Siel!
Og frie Ham fra en blodig Krig
Og lad hans Aar formere sig.
Hans Gemalinde sammelund,
Gud vær med hende allenstund
Velsigne og Prindsesserne
Lad dem din Godhed jevnlig see.

Vor Arveprinds saa og Hans Børn
Velsign dem i allt hvad de gjør.

Vor Konge og vort Landets Raad
Gud vær dem med i Raad og Daad.

Vor' Riddere og vort Adelskab
Gud gjøre deres Hierter glad.

Velsigne Geistz og Verldslig Stand,
Baade Riig og Fattig, Qvind og Mand.

Vor Sang vi slutte eendrægtelig
Og Amen sige hver for sig.

I senare tryck varieras det efter omständigheterna.
När Fredrik V gift om sig och fått en son, inskjutes
t. ex. följande:

Du tog vor Landets Moder hen
Og gav os strax en god igien.
For vor Dronning vi bede ret
Gud gjøre Hendes Hjerte læt.
Vor Enkedronning sammelund
Gud vær med Dennem i allenstund.
Vor KronzPrins velsigne ogsaa
Han Faders Throne besidde maa.¹

Att något av dessa 1700-talstryck ej kan ha före-
legat översättaren, är i alla händelser tydligt, då eljes
åtminstone *något* av »kyrkobönen» skulle ha följt
med i översättningen. Ty även om anspelningarna
på rent danska förhållanden ej gärna kunde tagas

¹ Thiele, Danske Folkesagn I, Khvn 1818, sid. 146.

med i en visa, avsedd att sjungas av svenska under-
såtar, så är det ej sannolikt att översättaren skulle ha
uteslutit tillsatsen helt och hållet så att blott den
gamla visan återstod. Snarare skulle han ha ändrat
om kyrkobönen för svenska förhållanden.

Denna tidsbestämning med hjälp av den vid mitten
av 1700-talet uppkomna danska särformen är emeller-
tid så till vida osäker, som den litterära förbindelsen
mellan Skåne och Danmark på denna tid nog varit
tämligen ringa. De köpenhamnska skillingvisorna
spriddes på den danska sidan om sundet, ej på den
skånska. Den svenske översättaren har med all sanno-
likhet haft ett av de i Skåne gjorda vistrycken, som
helt naturligt icke hade tagit upp den i Danmark
diktade tillsatsen. Att översättningen i alla fall är
gjord före 1744, visas av ett skillingtryck från detta
år vari den till majvisan hörande »Herrans Bön» före-
kommer: »Tvenne Andeliga Vijsor, Then Första: Ropa
til GUD min etc. Siunges under sin egen Melodie.
Then Andra. HERrans Bön. O Fader uti Engla ec.
Siung som: Husbonde om tu Hemma äst, ec. Tryckt
Åhr 1744.» Denna Herrans Bön överensstämmer
noggrannt med de älsta svenska majvisetrycken och
har med säkerhet hämtats från ett dylikt. Att över-
sättningen tillkommit i något av de närmaste årtion-
dena omkring år 1700, kanske snarast i början av
1700-talet torde alltså tills vidare få anses såsom san-
nolikast.

God afton om ni hemma är

DEN GAMLA LÄTTFÄRDIGA MAJVISAN som skulle trängas undan av den nya intresserar oss emellertid lika mycket som denna och kanske ännu mer. Den bör ju ha varit en verklig folkvisa utan känd författare, en visa som vuxit fram ur den folksed, till vilken den är knuten. Lyckligtvis har P. J. R. sört för att vi fått veta hur den gamla visan började på hans tid, ty då det heter: »At siunges som Hoszbonde/ om du hiemme est/ May vær velkommen/ etc.», är det säkert just den gamla visan som menas. Det är visserligen blott första versraden och det ena omkvädet som citeras, men det är alldeles tillräckligt för att man skall kunna känna igen visan. Den lever kvar som majvisa än i dag, t. ex. här i Skåne, där man fortfarande sjunger: »God afton om ni hemma är! Maj är välkommen!»

Den nya visan har väl lyckats bli omtyckt och få ett visst anseende hos allmogen, men den har ej fullständigt trängt undan den gamla. Så långt skilling-

trycken kunnat spridas, har den nya satt sig fast, men det är något som saknas i den för att den helt skulle kunna göra tillfyllest vid majsjungningen. Den är alltför uteslutande en psalm, den riktar sig med en bön till Gud, men har ingenting direkt att säga till åhörarna i de stugor framför vilka man sjunger den. Därför har man redan i de trakter där den nya visan helt vunnit burskap, tillika behållit en hel del verser som hämtats från den gamla, och som antingen användts fristående eller insatta i den nya. Därvid uppstår det på olika trakter olika blandningsformer, i vilka än den nya, än den gamla visan har övertaget och ofta segrade det gamla omkvädet helt eller delvis.¹ Det är detta som är orsaken till den förvirring som råder i traditionen och som kunnat framkalla den falska föreställningen om en gradvis skeende utveckling från psalm till världslig tiggargvisa.

Man skall emellertid snart finna att avståndet från de orter, från vilka skillingtrycken spriddes, har en stor betydelse för visornas inbördes förhållande. I de trakter, där man hade skillingtrycken att tillgå, visste man att detta var två olika visor fastän melodien var densamma. Man sjöng då en eller ett par verser av den gamla visan som inledning eller hälsning när man kom; och frågade därefter om gårdens folk ville

¹ Ett skillingtryck, »Skånska Majvisan, sådan den lefver på folkets läppar», Lund 1879, består av den nya visans v. 3–5, 7, 8, 10–23, men omkvädet är »Hör det vi nu bedje» — »Sommarren är så ljuflig för ungdomen», alltså hämtat till hälften ur den nya, till hälften ur den gamla.

höra majvisan, nämligen den nya, som sjöngs efter trycken men ofta för tillfället förkortad.¹

Längre borta, dit den nya visan lyckats nå blott på den muntliga traditionens väg, har man, såsom förut framhållits, blott behållit en del verser, och då dessa ej fått behålla sitt ursprungliga sammanhang, har en del förändringar måst vidtagas i dem, vanligen i en förvärldsligande riktning. Den sålunda förkortade visan har så sammansmält med den gamla majvisan så att denna försett den med inledning, avslutning och omkväde.

Den inledning som hämtats ur den gamla visan lyder t. ex. så:

God afton om ni hemma är!
Maj är välkommen
Förlåt oss om vi väcka er!
Sommaren är ljuflig för ungdomen.²

2.

Nu komma vi uti er går',
och fråga om vi sjunga får.³

¹ Se t. ex. Christoffersson i Fm Ft 1914 sid. 26 ff.

² Eller »Glädjoms nu för en så ljuflig sommar».

³ Runa 1842, h. 2, s. 67; Bruzelius, a. a. s. 59 samt de skillingtryck som tryckts av hans version; Eggelings sångbok 1909 nr 300. Blott den första versen som inledning förekommer t. ex. i ett skillingtryck. »Majvisa», Helsingborg 1873 och 1887, Engelholm 1875 och 1890, och hos Christoffersson och Sam Andersson i Fm Ft 1914, s. 26 och 29.

Kanske lades ytterligare till:

3.

Vår skov har fått så grön en topp
stigen opp och bjuden oss ing!¹

Såsom avslutning och avskedshälsning kommer där-
efter:

4.

Nu sätta vi löv uti ert tak
det skall ni få se i morgondag.

eller:

Så sätta vi maj uti ert tak
vi komma igen till pingesdag.

5.

God natt och tack det skall ni ha
för gåvan den var ganska bra.²

eller:

Godnatt, godnatt var kristen själ!
Nu må I sova sött och väl.³

Stundom kommer härtill ytterligare ett par verser:

6.

Nu lyfta vi alla på vår hatt
och beder en och hvar godnatt.

¹ Christoffersson i Fm Ft 1914, s. 26: den sista raden kan även lyda: »Sidden opp sätt kaffepottan på!»

² Runa, Bruzelius och Malmötrycken 1886, 1888, Eggeling nr 300; i »Majvisa», Helsingborg 1873 och 1887 blott vers 5.

³ Sam Andersson i Fm Ft 1914, s. 31; v. 5 även hos Bruzelius.

7.

Nu går vi utur denna går'
Kanske vi komma till nästa år.¹

Vers 6 varierar även t. ex. på följande sätt (jämför vers 3!):

Vår skog han bär så hög en hatt,
Så vilja vi alla be godnatt.²

Behandlades sångarskaran snålt, så kunde ytterligare en eller annan nidvers komma till, t. ex.:

8.

Så ligg och ligg du lada stud,
till kråkor och ravnar (eller: löss och loppor)
ska asa dig ud.³

I de flesta skånska uppteckningar har den gamla visan sålunda blott lämnat inlednings- och avslutningsverser, medan allt det mellanliggande hämtats från den nya visan. Men den har naturligtvis ursprungligen själv haft ett mittstycke. Rester av detta kan man spåra i en del verser som omtalas såsom hörande samman med majsjungningen men ej fått plats i själva visan. Så t. ex. följande:

Här komma vi med våra fem korgar uppå ra'
så få vi bedja far och mor ge litt å va' di ha;

¹ I *Majvisa*, Engelholm 1875, 1890. Det senare trycket har dessutom ett tillägg på 16 verser, enl. uppgift diktade av Sven Svensson.

² Sam Andersson i *Fm Ft* 1914, s. 31; v. 5 även hos Bruzelius.

³ Runa, Sam Andersson, Christoffersson.

här komma vi så många resande för vi skulle resa bort och skulle vi gå och intet få så vore det så hänt.¹

Detta har dock ej direkt kunnat ingå i majvisan, utan har lästs upp eller sjungits på en annan melodi. Men en god motsvarighet vad innehållet beträffar bildar följande vers:

Här stå vi stackars pågar små
ge voss lid å la voss gå.²

Enligt BRUZELIUS användes den av små pojkar som plundrat skatbon, men över hela majvisans område träffas den som del av majvisan, från vilken småpojkena med säkerhet lånat den. Det utgör en del av den gamla visans mittstycke som väsentligen har innehållit ett tiggeri för majgillet och som i Skåne vanligen trängts undan av den nya visan, väl även ersatt av tiggeri på en mer eller mindre rimmad prosa.³

I Skånes utkanter bör emellertid den gamla visan leva kvar i fullständigare skick, och just sedan åvansstående redan färdigskrivits fick jag en sådan upp-teckning från Maglehems socken i Gärds härad.

Meddelaren, studeranden Ingemar Ingers, har skrivit av den ur en skriven visbok från början av 1880-talet, vari den kallas »Pigvisan eller den nya majvisan».

¹ Sam Andersson a. a; jf. även Runa.

² Jf. t. ex. S. *Colliander*, *Folkvisor, upptecknade och utgifna af S. Colliander. Harmoniserade af Alfr. Berg, Lund 1902, sid. 20.* Se även den nedan citerade Blekinge-varianten och den i Runa anf. versen fr. Blekingegränsen.

³ Jf. Sam Andersson a. a.

Den förra benämningen beror på att den något om-
arbetats med tanke på »pigan», den senare låter även
försvara sig på grund av att en omarbetning föreligger.
Men kärnan är gammal. Inledningsversen är, bortsett
från att »pigan» satts in där i stället för husbonden,
den bäst bevarade inledningsstrof som förekommer i
någon modern uppteckning.

Visan lyder sålunda:

God afton pigan som hemma äst!

Maj var välkommen!

Den ljuva sommaren skall bli din gäst.

Sommaren är så ljuvlig för ungdomen.

2.

Nu är den ljuva vårens tid.

Sommaren den är oss blid.

3.

Lundens träd de gröna stå,

ävenså de buskar små.

4.

Gröna stå de ängarna,

så ock de blomstersängarna.

5.

Så flicka hör du göken gal,

allt uti lundens gröna sal.

6.

Var fågel söker maken sin.

Så flicka sök du även din!

7.

Så sätta vi maj i pigans säng.
Men akta dig för naboens dräng!

8.

Nästa år komma vi igen.
Då står väl en vagga vid pigans säng.

9.

Så gå vi utav eder gård.
Vi komma igen till nästa år.

10.

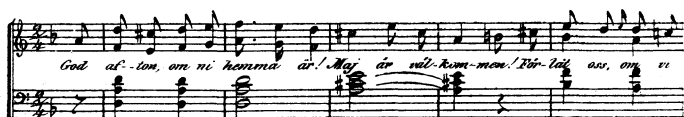
Så lyfta vi alla på vår hatt.
Så bjuda vi adjö, godnatt!

Detta är den första oblandade form av den gamla visan som har upptecknats i Skåne och ännu den enda. Säkerligen skulle en synnerligen intressant skörd av majviseuppteckningar ännu kunna göras särskilt i de östra och norra häraderna, vilket kanske skulle väsentligt öka vårt vetande om den gamla majvisan i Skåne.

Även de smäländska gränssocknarna mot Skåne borde härvidlag tagas i betraktande, emedan det vore ganska rimligt att majvisesjungningen också funnes där — såsom jag hört uppgivas om t. ex. Markaryds socken, ehuru jag icke lyckats få någon uppteckning därifrån.

Blandningsformer i Skåne

I SKÅNE HAR ALLTSÅ DEN GAMLA MAJ-
visan aldrig blivit uppptecknad i sin renodlade form
förr än i den här åvan meddelade »pigvisan», utan
endast i blandningsformer. För att visa prov på hur
den nya visan omarbetats i den muntliga traditionen
och smält samman med den gamla, skall jag här anföra
den majvisa från Kvistofta socken, Rönnebergs härad,
som R. DYBECK meddelar i Runa 1842: 2 sid. 67.

God af-ton, om ni hemma är! Maj är väl-kom-men! För-låt oss, om vi

väc-ka er Somma-ren är ljuf-elig för ung-do--men

God afton, om ni hemma är!
Maj är välkommen!
Förlåt oss, om vi väcka er.
Sommaren är ljuflig för ungdomen.

2.

Nu komma vi uti er går (gård)
Och fråga om vi sjunga får —

3.

Ty bära vi nu Maj i by,
Och prisa den med sänger ny.

4.

Ty vinterns fång ur landet är
För löf och gräset grönt nu är.

5.

Den lilla lärkans ljufva klång (klang?)
Går upp i sky med Majesång.

6.

Välkommen är Maj månads tid;
Gud segne denna sommar blid!

7.

Förläna oss ett ymnigt år,
Bevara både hus och går'!

8.

Stark humle häng på stänkarna ¹
Så bäsk malört på ängarna!

9.

Gif mjölk och smör och osten söt,
Bohvete ock till hvetegröt!

¹ Stänkar = humlestöror.

10.

Gif bien vax och håning söt
Till läkdom, mat och ljus och mjöd!

11.

Låt hönan värpa ägg på fat
Till pannkakor och äggamat!

12.

Nu sätta vi löf uti ert tak,
Det skall ni få se i morgon dag.

13.

God natt och tack det skall ni ha,
Maj är välkommen.
För gåfvan den var ganska bra.
Glädjoms nu för en så ljuflig sommar.

Den av BRUZELIUS meddelade visan från Ingel-
stads härad överensstämmer ganska nära med denna.
Vers 4 lyder emellertid:

Ty vinterns tvång ur landet flytt
och löf och gräs blir grönt på nytt.

Dessutom är vers 8 utelämnad och i stället har
mellan v. 9 och 10 satts in:

Låt säden gro på åkrarna
och gräset uti ängarna.

Slutet lyder hos BRUZELIUS:

Och tack! och tack! de' skall ni ha
för gåfvan, den var ganska bra.

God natt! god natt! hvar kristen själ:
Och sof nu alla sött och väl.

Nästan alldeles samma lydelse som hos BRUZELIUS har den av AUGUST BONDESON¹ meddelade majvisan från Östra Ljungby församling, men första versen lyder:

God afton, bonde, hemma här!
Förlåt, att vi komma och väcka er!

Denna inledningsvers är av intresse emedan den tydligen bevarat ett minne av den gamla formen: »Husbonde om du hemma äst».

De här lämnade exemplen på blandningsformer måste uppenbart ha fått sin tillformning på den muntliga traditionens väg, men deras starka inbördes överensstämmelse kan dock bero på någon reglering genom skillingtryck av nyare datum. Så har t. ex. den boktryckare, hos vilken Bruzelii bok om allmogelivet i Ingelstads härad trycktes, begagnat sig av hans majviseuppteckning i det han släppt ut den som skillingtryck.² Flera andra liknande skillingtryck, som baserats på muntlig tradition i någon trakt, känner jag. Ett sådant, »Majvisa. Helsingborg. Tryckt hos N. Jönsson 1873,³ börjar med den gamla visans inledningsvers »God afton, om ni hemma är», därefter

¹ August Bondesons Visbok I nr 79.

² Detta torde ha betydt mycket för majvisetraditionen i Skåne. Sista upplagan bär årtalet 1916.

³ Senare omtryck Helsingborg 1887, 1890.

kommer den nya visan v. 2—7, 9, 12—15, 18, 20 och sist den gamla visans avslutningsvers »God natt och tack det skall ni ha — För gåvan den var ganska bra». Ett annat, *Maj=visa* (Tryckt på författarens förslag[!]) Tryckt å Engelholms Tidnings tryckeri 1875,»¹ börjar likaledes med den vanliga gamla inledningsversen »God afton I som hemma är — Maj är välkommen — Förlåt att vi oroa här, — Gläd oss alla för den ljufliga sommar». Därpå kommer hela den nya visan, utom vers 21, och så avslutas den med:

God natt och tack det skall I ha
För gåfvan den var ganska bra.

Nu lyfta vi alla på vår hatt
Och beder enhvar god natt.

Nu gå vi utur denna gård
Kanske vi komma till nästa år.

Det är uppenbart att sådana på muntlig tradition beroende skillingtryck sedan återvärvat på traditionen, men med det material som för närvarande finnes att tillgå, är det omöjligt att avgöra i vilken utsträckning. Stundom är inslaget från den nya visan betydligt mindre, såsom i följande visa, upptecknad efter en

¹ Omtryckt Engelholm 1890 och då försett med ett tillägg av Sven Svensson.

nu mer än 80-årig man som 1852 var med om att sjunga den i Arrie.¹

God afton om Ni hemma är
Maj är välkommen.
Förlåt oss om vi väcka er.
Gläd oss för en härlig sommar!

2.

Vår jord vi plöjt och harvat har
och lagt vår säd i henne kvar.

3.

Låt varje korn få rot att gro
så det kan fölla loge och golv.

4.

Låt bin ge vax och honung söt
till läkedom, mat, ljus och mjöd!

5.

Låt hönan giva ägg på fat
till pannekaka och äggamat.

¹ Meddelat av Fil. Kand. Sam Andersson.

6.

Ett annat år vi kommer härnäst.
Må samma vänskap råda än!

7.

God natt, god natt båd' far och mor.
Sov nu godt i fred och ro!

Det har ej gjorts uppteckningar av majvisan i varje skänst härad och än mindre i varje socken. Man vet alltså inte stort om typernas fördelning och utbredning eller i vilka trakter de olika trycken haft avsättning. En grundligare efterspaning av majvisor i Skåne skulle därför såsom redan framhållits vara synnerligen önskvärd. Därvid borde i varje socken dels upptecknas den där brukliga visan med melodi, dels äldre uppteckningar i skrivna visböcker samt skillingstryck samlas. I många socknar skulle med stor sannolikhet ett par olika visor kunna träffas.

Blekingevisorna

DE GAMLA SKILLINGTRYCKEN AV PEDER JENSENS visa kunde ej vinna spridning över hela Skåne, och på muntlig väg tycks visan knappt ha nått över Skånes gräns. I Bleking och Halland har den gamla visan sålunda kunnat fortleva alldeles ostörd av den nya. DYBECK¹ citerar såsom inledningsvers till en majvisa från Blekingegränsen:

Nu kom-ma vä-ra På-gar små. Hör det vi nu bed-je, Gif oss lit' och

låt oss gå. Var oss al-lom nå-dig Gud med gläd-je.

Nu komma våra pågar små;
Hör det vi nu bedje:
Gif oss lit' och låt oss gå:
Var oss allom nådig Gud med glädje.

¹ A. a. sid. 68.

Som han ej anser sig behöva meddela mera, torde fortsättningen väl ha varit av samma beskaffenhet som den visa han meddelar från Kvistofta. Omkvädet är i varje fall hämtat från den nya visan, och så långt som till Blekingegränsen har denna alltså förmått att göra sig gällande. Men i de majvisor som upptecknats inom Bleking, finns ej ett spår av den nya. Följande variant¹ kan sålunda anses såsom en alldeles renodlad form av »den gamla lättfärdiga majvisan»:

Si, go' afton I som hemma är!
Maj vare välkommen!
För i afton så vilja vi gästa här.
Linden, den bär gröna löv om våren.

2.

Nu ställer vi oss vid Edert le'
och vaknen upp i Herrans fre'!

3.

Det första som vi beder om:
Misstycken ej för det vi kom!

4.

Vi hörde lärkans ljuva musik;
hon spelade så ljuveligt, hon lockade oss hit.

¹ Upptecknad efter Jona Pelle, 30 år, Åryds församling, av F. Sjöberg. Har även varit tryckt i Fm Ft 1914 sid. 35, 36.

5.

Ja, lärkan den spelar, lilla göken han gal
och alla blad och blommor di spricker ur sin skal.

6.

Såningsmannen sår sin säd,
Gud give honom lycka och välsignelse därmed!

7.

Nu hör vi mor uppå golvet hon går;
hon söker efter ägg i varendaste vrå.

8.

Och far han är en goder man;
han hjälper till så godt han kan.

9.

Och kan vi då inte di äggen få,
så låt den svarta buteljaren gå!

10.

Och kan vi då inte buteljaren få,
så låt den blanka riksdalaren gå!

11.

Här står några piltar små,
och given dem lite och låten dem gå!

57

12.

Hav tack, hav tack både far och mor,
för den gåvan den var både fager och stor!

13.

Hav tack, hav tack, du flicka lilla grann!
Vi önskar dig en vacker fästeman!

14.

Nu vi ifrån Eder går.
Vi kommer ej igen förrän till nästa vår.

15.

Godnatt, godnatt, var kristen själ!
Och soven så sött och vaknen så väl!

Vers 6 är den enda som här har religiös karaktär, men den saknar motsvarighet hos PEDER JENSEN. Att lärkan nämnes i verserna 4 och 5, är något som i allmänhet lätt kommer med i vårpoesi, och att P. J. R. också talar om lärkans sång, visar ej att blekingevisan hämtat något från honom, utan snarare kan man antaga att han på den punkten låtit sig påverkas av den »gamla lättfärdiga» visan.

Lika självständig är SVEN THOMASSONS¹ uppteckning från Kyrkhults socken:

Guafton, I som hemma är!

Maj vare välkommen.

I afton vella vi gästa här.

Sen bäre vi de gröna löf åt lunden.

¹ Svenska Landsmål VII:6 sid. 29.

2.

Nu sätta vi maj i bondens vägg,
här väntar vi oss ett halftjog ägg.

3.

Mor hon är en tärna,
hon ger oss ägg så gärna.

4.

Hafven I haft ållon i år,
så gifven oss ett fläska lär.

5.

Nu hör vi trappan knaka,
nu vänten vi oss en kaka.

6.

Tack, o tack, båd far och mor!
för denna gåfvan var så stor.

Här skulle man kunna jämföra vers 4 med den nya visans v. 11, som också handlar om ållon och fläsk. Den överensstämmelsen kan antingen bero på att PEDER JENSEN självständigt kommit på idén om ållon och fläsk emedan detta hörde till de viktigaste näringsfrågorna på hans tid, eller också, och det fin-

ner jag sannolikast, har han tagit upp idén ur den gamla visan, vilket låg så mycket närmare till hands som man vid majsjungningen tiggde sig till fläsk att använda till fläskpannkaka på majfesten. Däremot finns ej någon grund för att antaga att denna blekingevisa lånat versen i fråga från PEDER JENSENS visa. I bägge blekingevisorna talas det i första versen om att »gästa här». Detta är tydligtvis ett minne från den tiden då versens första versrad slutade med ordet »äst», ty rimordet har med all sannolikhet varit »gäst», liksom i Maglehemsvisan.

Några fler uppteckningar av majvisan i Bleking har man mig veterligen inte gjort, vilket är skada. I Bleking har det tydligen ej funnits något slags skilningstryck som värkat reglerande på majvisans innehåll och form, och man har därför all anledning antaga att de olika bygderna haft ganska olika visor både beträffande versernas antal och form, och väl även beträffande melodien, av vilken ingen uppteckning från Bleking finns. Särskilt bör man märka att från hela östra Bleking ingen uppteckning av visan finns, icke ens någon uppgift om dess förekomst därstädes. Här återstår sålunda ännu mycket att göra för kändöden om majvisan i Bleking.

Hallandsvisorna

I HALLAND HAR TIDIGARE BLOTT EN enda uppteckning gjorts av majvisan.¹ Denna, som härstammar från *Harplinge* socken, lyder som följer:

God afton du bonde som hemma är!
Maj är välkommen.
Bliv inte vred för vi väcka Er.
Sommaren är ljuflig för ungdomen.

2.

Vi stå här några gossar små.
Given I oss något, sen låten I oss gå.

3.

Löken han växer i ängarne
Göken han galer i ängarne.

4.

Hönan ger oss ägg på fat
till pannekaka och äggamat.

¹ Colliander, Folkvisor, sid. 20.

5.

Tack och tack det ska Ni ha,
för denna gåvan den var bra.

6.

Hälsa folket inne!
Och tack för det vi finge!

7.

Nu lyfta vi alla på vår hatt.
Vi komma inte igen förrän Valborgsnatt.

8.

Nu gå vi ut ur gården.
Vi komma inte igen förrän våren.

Liksom i Ö. Ljungbyvarianten har första versen här bevarat ett tydligt minne från visans 1500-talsform i det den nämner *bonden* (jfr »*Hoszbonde* om du . . .»). En enda av visans 8 verser, v. 4, har motsvarighet i PEDER JENSENS visa. Den torde vara en spillra som ur den nya visan tagits upp i den gamla, emedan den så bra stämde överens med dess övriga innehåll och med seden att särskilt tigga ägg vid majsjungningen. En annan möjlighet vore att versen från början tillhört den gamla visan och ur den tagits upp av P. J. R., men detta finner jag mindre sannolikt.

Utom denna uppteckning, den enda halländska som tidigare varit publicerad, har jag, tack vare Fil. Kand. ERNST LUNDAHLS vänliga medvärkan lyckats få ännu ett par goda hallandsvarianter. Följande visa har Kand. LUNDAHL hört av sin mor, Fru ELVIRA LUNDAHL, som för omkring 50 år sen hört den sjungas i Alfshögs socken:

God afton! Bonden hemma är. Maj är väl-kom-
 men! Nu komma vi er till möt be-svär. Gläder oss åt en
 ljuver vår och så en sö-der som-mar!

Godafton! Bonden hemman är.

Maj är välkommen

Nu kommer vi er på möt (mycket) besvär.¹

Gläder oss åt en ljuver vår och så en söder
 sommer!

2.

I natt så är det Vallbornatt
 och skogen klär sig i grön hatt.

¹ Eller: Blien inte onda för vi väckom er.

3.

Nu sätter vi maj i bondens vägg,
så ger han oss både brännevin och ägg.

4.

Nu höra vi mor på golvet gå.
Hon letar efter ägg i varenda vrå,

5.

Och kan inte mor få kjolen på,
så får hon la ta farsa byxer på.

6.

Och tack och tack det ska I ha,
för denna gåvan den var bra.¹

7.

Nu gå vi alla å er går
och kommer la igen te nästa år.

8.

Nu lyfter vi alla på vår hatt
och önskar er alla glädelig godnatt.

Den melodi som här meddelats, lär nu vara utdöd inom Alfshögs socken och har ersatts med följande i grannsocknen Vessige upptecknade melodi:²

¹ Eller: För den gåvan ni oss ga.

² Båda melodierna upptecknade av Fil. Mag. Nils Palm.

God afton om I hemma är! Maj är välkommen. Föråtoss
om vi väcka er! Sommaren är ljuvlig för ungdomen.

Fru Lundahl berättar att de majsjungare hon hört under de senaste åren mest skrälat och väsnats. »Orden ha inte kunnat uppfattas — detta delvis också beroende på handklaverets larm, delvis på okunnighet om visans lydelse. Det vackra, stämmingsfulla har försvunnit. Det gäller att samla in så många ägg som möjligt. Den ena flocken kappas med den andra och sången och musiken blir vanligen en bisak.» Tidigare hade man i Alfshög ingen musik, varken fiol eller annat spel, till sången — numera, som nämnt, dragspel. Nu delta både drängar och pigor i nöjet — förr blott drängarna. I grannsocknen Ljungby var hela bylaget ungdom, både pojkar och tjejer, med och de hade också fiol med sig. Någon slags majsing vet fru L. sig inte ha sett eller hört talas om.

Från Krogsred socken berättas följande:¹

»Då de skulle börja att sjunga, samlades i regel ej mer än några få, samt en fiolspelar och en med ett handklaver. Flera och flera kommo efter hand både

¹ Meddelat av Malkus Johansson, Månsabo, Krogsred.

gamla och unga, pojkar och flickor. De sjöngo aldrig utan de hade dessa två spelmän med sig. De fingo ej hava några upptåg för sig, ty då hette det: den som ej kan hålla sig i skinnet, får ej vara med. På de ställen där de ej fingo något, togo de till att skälla vem som värst var. — En lördag efter det de hade gått, skulle de ha gillet. Alla äggen lades i ett stort lakan, som sänktes ned i en stor koppar-kittel. Den fick sedan stå tills de blevo kokta. Sedan sattes de fram på bordet i stora korgar, och var och en fick taga för sig så mycket han ville. Bränvin hade de också i riklig mängd. Sedan de hade ätit, tog dansen vid. Mest dansades gamla polskor.»

Den visa som sjöngs i Krogsered lydde så: ¹

God afton! Bonden hemma är.

Maj är välkommen.

Förlåt att vi nu väckom er.

Gläd om oss och så den söta sommen. ²

2.

I natt så är det Valborgsnatt.

Skogen den bär gröner hatt.

¹ Meddelad av Malkus Johansson, som tecknat upp den efter mer än 60-årige August Andersson, Gudvarshult, Krogsered.

² Eller: God afton bonde om ni hemma är — Bliven ej vred för vi väcka er.

3.

Nu sättom vi maj uti er vägg.
Nu få vi pengar eller ägg.

4.

Nu hörom vi mor på golvet gå.
Hon letar efter ägg i varendaste vrå.

5.

Nu hörom vi träskorna skramla.
Nu få vi ägg av den gamla.

6.

Här inne bor en tärna,
Hon ger oss ägg så gärna.

7.

Här inne bor en heders man,
Han ger oss ägg eller vad han kan.¹

8.

Kan inte mor få kjortelen på
Så får hon väl ta mannens byxor då.

9.

Få vi nåt, så ska de va snart.
Vi ha inte tid att stå här till dar.

¹ Även: Han ger oss något vad han kan.

10.

Tack å tack, det skall ni ha!
Denna gåvan hon var bra!¹

11.

Nu går vi över denna mannens går,
Gud välsigne både få och får!

12.

Nu gå vi genom denna mannens port.
Gud välsigne både smått och stort!

Slutligen har jag fått en uppteckning från Kinna-
reds socken vid Smålandsgränsen:

God kväll om ni hemma är!
Maj är välkommen!
Vi kommen för att göra besvär.
Sommaren är så ljuvlig för ungdomen.

2.

Vi sätta ris uti ert tak,
det hetten I i morjon bak.

3.

Här inne bor en gumma god,
hon gav oss många ägg i fjor.

4.

Här inne bor en flicka fin.
Ja' önskar att hon vore min.

¹ Även: Tack och god natt det ska ni ha — Ty gåvan den var ganska bra.

5.

Här inne bor en bonde snål
Han äter sill och sure käl.

6.

Tack o tack, det ska ni ha,
för gåvan den va ganska bra.

7.

Nu löfta vi alla hatten av
— — — — —

8.

Nu gå vi alla å er går.
Vi komma igen till nästa vår.

Alla tre dessa majvisor måste anses vara alldeles renodlade former av den gamla visan liksom de blekingska. Det skulle vara av stort intresse att få fler uppteckningar från olika delar av Halland, ty i ett så långsträckt landskap kan man vänta att visan skall variera rätt starkt i olika trakter. Mellan de här meddelade melodierna och de skånska råder också en ganska stor skillnad.

Den jylländska visan

I DANMARK HAR DET GÅTT MED MAJ-
visan som i våra sydliga provinser. På Själland, som förses med skillingtryck från Köpenhamn, har väl PEDER JENSENS visa blivit den härskande, men i hur stor utsträckning är svårt att säga, emedan de danska öarna blivit så ofullständigt utforskade. Till Jylland har den också nått, åtminstone till östsidan, såsom framgår av en hel del uppteckningar gjorda av E. T. KRISTENSEN.¹ Den har emellertid där ej kunnat tränga undan den gamla visan, utan denna lever här kvar på samma sätt som hos oss i Halland och Bleking. Till jämförelse med våra svenska uppteckningar meddelar jag här ett par olika typer av visan från Jylland.

I Nørretranders socken² öster om Aalborg tände man midsommarbål på en höjd nära byn, och sen

¹ Se t. ex. Gamle folks fortællinger om det jyske almueliv IV nr 28, 29, 76; Tillægsbind IV nr 27, 29, 30, 57.

² Samlinger til Jydsk Historie og Topografi IV (1872-3) Aalborg. Jfr Skattegraveren VI (1886) sid. 162 ff.

bålet slocknat, tågade pojkarna omkring för att sticka »graabouner» (bynke, Artemisia) i taksägget på husen och sjunga majvisan (I):

Her komme vi Øgdrenge, store og små.

Maj er velkommen!

Fra Blusset vi nu komme fra.

Glæde os Gud og saa den søde Sommer!

2.

Ja vi har brændt vort Blus i Nat;
det skeer kun om St. Hansdags Nat.

3.

Og vi har brændt vort Blus i Aar;
vi brænde ej meer før næste Aar.

4.

Grabounen bær saa grøn en Top.
Ja, nu har vi vort Blus brændt op.

5.

Vi sætte Graabouner over Jer Dør,
at icke Djævlen skal komme Jer nær.

6.

Vi sætte Graabouner over Jert Lei';
I ligge og sove i Herrens Frei (Fred).

7.

I ligge og sove, hver hos sin.
Om Natten groer baade Tidsel og Hviin.

8.

I ligge og sove i Jer Seng,
Om Natten groer baade Ager og Eng.

9.

Nu tage vi alle til vor Hat;
Vi ønske Jer Alle en rolig Godnat!

10.

God Nat! god Nat! vor kjære Ven'!
Paa Søndag Morgen kommer vi igjen.

Nästa söndag samlade man gåvor och sjöng där-
vid (II):

Forlov vi Alle bede om,
Maj er velkommen!
At vi vor St. Hans Vis' maa sjung'.
Glæde os Gud og saa den søde Sommer.

2.

Ja vi gaa heromkring i Dag;
det skeer kun til St. Hanses Dag.

3.

Og vi gaa her omkring i Aar;
vi kommer ej meer før næste Aar.

4.

Vor Hosbond (eller Hr N. N.) er en Dannemand
brav.
Han giver os Penge til vort Laug.

5.

Vor Hosbond (eller Hr N. N.) er en Dannemand
god.

Han gier et Par Skilling paa staaende Fod.

6.

Nu sjunge vi Alle, saa det har Klem,
at I os ikke vil forglem.

7.

Nu takke vi Eder for Jer Gav';
vi drikke Jer Skaal udi vort Laug.

8.

Vi takke Eder for Jer Skjænk,
for I har os saa vel betenkt.

9.

Nu tage vi Alle til vor Hat,
og sigte saa Alle: »Farvel og Tak».

Följande strofer tillfogas även efter behov:

A. Til voxne Sønner og Karle:

Søn eller Karl N. N. er en ung Kavaleer.
Han gi'er os 4 Sk. eller nogle fleer.

2.

N. N. er en ung Person.
Han gier os 4 Sk. paa staaende Fod.

3.

Nu Tak, skjøn Ridder! for Jer Gav!
Vi drikke Jer Skaal udi vort Laug.

4.

Og Tak, skjön Ridder! for Jer Skjænk
at I har os saa vel betænkt.

B. Til Døttre og Piger:

Datter eller Pige N. N. er som en Rosenblom',
Hun gi'er os 4 Sk. udaf sin Lom'.

2.

N. N. er alt som en Ros'.
Hon gi'er os 4 Sk. udaf sin Pos'.

3.

Og Tak, skjøn Jomfru! for Jer Gav!
Vi drikke Jer Skaal udi vort Laug.

4.

Og Tak, skjøn Jomfru! for Deres Skjænk
at I har os saa vel betænkt.

En annan jylländsk majvisa är följande visa från
Ersted,¹ söder om Aalborg (III):

God dag, god dag, du dannemand brav!
Maj er velkommen.
Vi kommer nu her til eder i dag.
Glæder os nu ved den søde sommer.

¹ Skattegraveren 1887, sid. 33. Jf. Kristensen, Det jyske Al-
mueliv IV sid. 20.

2.

Sommeren har vi med os her;
vinteren er os icke så nær.

3.

Sommeren har vi i vor sæk;
vinteren ligger i rødden bæk.

4.

Vi haver os en majbög sat,
og den satte vi om pinsenat.

5.

Og den satte vi med god forlov,
for den var groet i vor husbonds skov.

6.

Og den satte vi så fast i jord,
som den skulde staa i femten år.

7.

Og den satte vi så höjt i sky;
den glæder dem alle udi vor by.

8.

Vor husbond er en dannemand fin,
han giver os penge til brændevin.

9.

Vor piger de er som en rosensblomm',
de gi'r os et par skilling udaf deres lomm'.

10.

Vor spillemand må I ej forglemm',
fordi han slider op sine stræng'.

11.

Nu skal I have så mange tak,
som himmelen er med stjærner besat.

12.

Nu rejser vi alle udaf jeres gård.
Vi kommer ej mere i dette år.

Till dem som ej ville ge något, sjöngs t. ex.:

Og hvem som haver og intet gi'r,
gid Fanden støde ham op og ni'r!

2.

Og læg jer så ned, I dovne kropp',
til lopper og lus de æder jer op.

Till jämförelse och som komplement till denna upp-
teckning anför jag ytterligare några verser ur en visa
från Skelund (Hellum herred i Ålborg amt)¹ (IV):

2.

Vor husbond om han hjemme er
og må i dag vi sjunge her?

6.

Vor majbøg er så höjt i sky,
at den kan ses i Skelund by.

¹ Skattegraveren 1886. sid. 162. Jf. E. T. Kristensen, Det jy-
ske Almueliv IV, sid. 20.

7.

Sommer har vi i vort lag,
men vinter kommer en anden dag.

8.

Sommer har vi i vor pos',
men vinter ligger i Halkjær mos'.

10.

Hav tak, hav tak, du gode mand
for pengene som du os gav.

11.

Nu ta'r vi alle til vor hat
og ønsker eder en rolig godnat.

Och följande verser från Rold¹ i Himmerland (V):

Flæskbøster er så hård en kost;
vi ta'r langt heller en gammel ost.

Men kan vi ej den gamle ost få
så lader vi kniven i flæskbøsten gå.

En annan typ utgöres av pingst²(eller påsk²)visan,
som bl. a. avviker genom sitt omkväde² (VI):

¹ E. T. Kristensen a. a. sid. 21.

² J. Katstrup, Fordums Folkeliv paa Mols', i Samlinger til Jydsk Historie og Topografi 3 R. I, sid. 75. Jf. även E. T. Kristensen, a. a. sid. 12, E. T. Kristensen, Jyske Folkeminder XI, sid. 210, Skattegraveren III (1885) sid. 62.

Nu ønske vi eder en Pinsefest,
Fryder eder, I unge Folk!
Herre Jesus Christ vær' eders Gjæst!
Glæder eder, I gamle og!

2.

Vi haver været her én Gang før
at sjunge og kvidre alt for eders Dør.

3.

Men nu kommer vi atter paany
og gaar omkring i den ganske By.

4.

Vi haver en Pung baade stor og vid
der kan gaa »hunner» (100) Rigsdaler deri.

5 och 7.

Vi haver ligeledes én til »Tyw» (20),
vi kan og nære os med de Syv.

6.

Vi haver en Kurv, baade stor og vid;
der kan gaa »hunner» Ol Æg deri!

8.

Vi haver en Kurv til Ost og Smør,
vi haver og én til Flæsk og Kjød.

9.

Vi har aldrig smagt en Brændvinstaar
Siden vi gik ud af jer Nabos Gaard.

10.

Nu slutter vi Visen oprigtig og vel;
Saa véd I vel nok, hvad der hører til!

11.

Saa sig vi Husbond og Madmoder Tak
For denne kjære, gode Slat.

12.

Saa bede vi Husbond og Madmoder om
Om de vil til vort Gilde kom'.

13.

Og faa godt Øl og Brændevin
Og Spil og Dans til Solens Skin.

Även följande pingstvisa kan räknas hit ¹ (VII):

Nu er os kommen den glædelig' pins'dag
at alle vi ungarle vi holder os et lag.

2.

Valborg er forgangen med lys og med fryd,
for nu er os kommen den Helligånds tid.

¹ Skattegraveren III (1885) sid. 64.

3.

Her stander vi ungarle både store og små
I giver os en gave, som I kan förmå!

eller:

Her stander vi smådrenge både store og små,
vi venter os en gave, förend vi monne gå.¹

4.

I giver os en gave alt udi Guds navn!
så ville vi tage eders pige (eller dotter) i favn.

5.

Mangen tak skal fa'r have for gaven, han gav,
her stander den ungarl, eders pige (dotter) skal ha'.

Det här meddelade materialet visar vilken stark variation den gamla majvisan undergått på danskt område; men grundkaraktären är i stort sett densamma och släktskapen med de svenska majvisorna framträder tydligt, om än överensstämmelse i detalj blott punktvis förekommer.

¹ E. T. Kristensen, Det jyske almueliv IV, sid. 15.

En normalform för majvisan

DET RÅDER EN EJ RINGA VARIATION bland de uppteckningar av den gamla visan som här anförts från sydsvenska provinser och Jylland, och detta är ej heller så underligt. Visan har ej genom skillingtryck fått innehåll och form fastslagna. Den har begagnats blott *en* gång om året och därigenom blivit utsatt för förändringar på grund av minnesfel. Dessutom är versformen så enkel att det är en ganska lätt sak att ändra om verser eller dikta nya.

Nydiktning för anpassning till olika förhållanden har också kommit till riklig användning. I olika trakter har majsjungningen förlagts till rätt olika tider på våren och knutits samman med olika folkseder. Detta har helt naturligt tagit sig uttryck i själva visan. Än omnämnes Valborg, än pingst eller midsommar. Än omtalas midsommareldar, än majträdet som reses »så högt i sky». Likaledes har man varierat de tiggande och inställsamma verserna ganska

starkt dels med hänsyn till de personer man vänder sig till, dels beträffande det man ber om.

Att ur de olika uppteckningar som hittills blivit gjorda, få fram visans ursprungliga form, är därför ogörligt både i fråga om ordalydelsen och versernas antal och inbördes ordning, fastän det tydligen är en och samma visa som i olika former möter oss över hela det gammaldanska området. Däremot skulle man kunna konstruera fram ett slags normalform av visan t. ex. följande:

Hälsning och inledning

God afton om ni hemma är! Sk., Bl., Hall.
Maj är välkommen! jf. Jyll. III: 1,
Förlåt oss om vi väcka er! IV: 2.
Sommaren är ljuflig för ungdomen.

eller:

Husbonde om du hemma äst, Jf. Hall., Bl.,
Maj är välkommen! Jyll IV, P.J.R.
Den ljufva sommaren skall här bli Magleh.,
gäst. Ljungby.
Gläder oss Gud och så den söta sommar!

2.

Vår skog har fått så grön en topp. Sk., jf. Jyll.
[Förlåt om vi er väcka opp!] I: 4.

eller

I natt så är det Valborgsnatt, Hall., jf. Jyll.
Skogen den bär gröner hatt. I: 2.

3.

Gröna stå de ängarna
Så ock de blomstersängarna. Sk., jf. Bl.

4.

Nu ställer vi oss vid Edert le'
och vaknen upp i Herrans fre'! Bl., jf. Jyll.
I: 6.

eller:

Nu komma vi uti er gård
och fråga om vi sjunga får. Sk., Jyll. II: 1.

eller:

Det första som vi beder om
Misstycken ej för det vi kom! Bl., Jyll. II: 1.

5.

Nu sätta vi löv uti ert tak,
det ska ni se i morgon dag. Sk., jf. Jyll.
I: 5, 6.

eller:

Nu sätter vi löv i bondens vägg.
Så ger han oss pängar eller ägg. Sk., Hall. Bl.

Tiggeri och inställsamhet.

6.

Nu hör vi mor på golvet gå.
Hon letar efter ägg i varenda vrå. Hall., Bl.

7.

Nu hör vi trappan knaka. Bl.
 Nu vänta vi oss kaka.

eller:

Nu hör vi träskorna skramla. Hall.
 Nu få vi ägg av den gamla.

8.

Här inne bor en gumma god. Hall.
 Hon gav oss många ägg i fjor.

9.

Här inne bor en hedersman. Hall., Bl.
 Han ger oss ägg uti vår spann. jf. Jyll.

eller:

Han hjälper till så godt han kan.

10.

Här inne bor en tärna. Bl., Hall.
 Hon ger oss ägg så gärna. jf. Jyll.

11.

Här stå vi några pågar små. Sk., Bl., Hall.
 Ge oss lite och låt oss gå! Jyll.

12.

Och kan vi då inte de äggen få. Bl., jf. Jyll.
 så låt den blanka riksdalaren gå!

Otålighet.

13.

Kan inte mor få kjolen på, Hall.
så får hon väl ta fars byxor då.

14.

Få vi nå't så ska' de' va' snart, Hall.
Vi ha inte tid att stå här till da'r.

Tack och farväl.

15.

Hav tack, hav tack både far och mor, Bl., jf. Jyll.
för gåvan var både fager och stor!

16.

Hav tack, hav tack, du flicka lilla grann! Bl., jf. Jyll.
Vi önska dig en vacker fästeman!
(eller mera allmänt hållet:)

17.

Tack och tack det skall ni ha, Sk., jf. Jyll.
för gåvan den var ganska bra! I: 10, I: 17, 8.

18.

Hälsen folket inne!
Gud välsigne ert sinne! Hall.

eller:

Tack för det vi finge!

19.

Nu går vi alla från er gård. Sk., Hall., Bl.
Vi komma igen till nästa vår. jf. Jyll. I: 3.

20.

Nu lyfta vi alla på vår hatt Sk., Hall.,
 och önska er alla glädelig godnatt! Jyll. I: 9, II.

eller:

God natt, god natt, var kristen själ; Sk., Bl.
 och soven så sött och vaknen så väl!

Förargelse.

21.

Ligg och ligg din lata stut, Sk., Hall., Jyll.
 tills kråkor och ravnar (eller löss och loppor)
asa dig ut!

I detta skick har visan naturligtvis ej förekommit någonstades, men ungefär allt som här tagits med, påträffas på hela utbredningsområdet eller en större del därav och kan därför anses tillhöra visan sedan gammalt. Ej sällan har jag tagit med två variationer av en och samma verstyp, detta antingen emedan man kan finna belägg på båda formerna över ett större område, eller emedan en och samma sak på olika håll uttryckes på så olika sätt att jag ansett båda formerna böra ställas bredvid varandra. För övrigt är det ju ingenting som hindrar att en vers kan ha varierats inom en och samma visa, i det man roat sig med att säga en och samma sak på två eller flere sätt, vilket inom folkvisan är ganska vanligt. Flera sådana exempel träffas särskilt i de jylländska uppteckningarna.

Å andra sidan har jag i regeln uteslutit sådana verser som blott påträffats i en enda uppteckning, såsom t. ex. Blekingevisans v. 4—6. En sådan vers

kan vara gammal i visan fast den av en eller annan anledning tappats bort eller trängts undan på de flesta orter. Men det är ej uteslutet att en majvisa i senare tid lånat en eller annan vers eller versrad från någon annan visa.

Vad omkvädet beträffar är »Sommaren är så ljuvlig för ungdomen» det i Skåne vanligaste och det förekommer ju även i Sydhalland. Men över hela utbredningsområdet utom i Bleking, utgöres omkvädet av »Gläder oss Gud och så den söta sommar», vilket därför måste anses som det ursprungligaste. Dessutom finns det en del andra omkväden både i Bleking och i Jylland.

Min här framställda »normalform» vill sålunda blott visa vad som plägar rymmas inom den gamla majvisan och som med någon sannolikhet har någon högre ålder.

På några ställen har jag meddelat prov på majvisans melodier, och jag kan här ej ge mig in på någon undersökning av dem. Därtill saknar jag kompetens. Här vill jag om dem blott framhålla att de icke såsom visans ord kunnat påverkas av några skiljetryck, och vare sig det är den nya eller den gamla som begagnas vid majsjungningen, så har melodien i alla fall karaktär av ren tradition. Hittills har melodierna allt för mycket försummats och ännu torde vackra fynd i den vägen kunna göras.

Majvisans tyska släktingar

EN VÄRVISETRADITION BESLÄKTAD med den sydkandinaviska finns även över större delen av Tyskland.¹ Som exempel på en sådan tysk visa skall jag här anföra en pingst-ägg-visa från trakten av Köln, där den brukade sjungas av barn som pingstafton tiggde hop ägg till ett äggkalas:

Hier kommen wir her vor dieses Haus
Fein Rosenblümelein
da spielt die Katze mit der Maus
Fein Rosenblümelein, ei du wackres Magdelein.

2.

Ach Frau, gett uhs en Ei eff zwei
Die schlohn mer in de Pann entzwei.

3.

Frau fühlt ihr henger oich en't Nest
Wo ihr e achzig Eier weszt.

¹ Åtskilliga exempel på sådana tyska maj-, pingst- eller mid-sommarvisor meddelas i *Erk und Böhme*, Deutscher Liederhort III (1894) t. ex, nr 1224, 1239, 1253, 1255, 1264.

4.

Ach Frau, geht op den Loofstall
Doa liehn de Eier üwerall.

5.

Frau, iss't oich zu verdrieszlig opzustohn
Doa laszt de Dochter förr oich gohn.

6.

Der N. N. ist en brave Mann,
De gitt de Jongen, wat he kann.

På svenska skulle den lyda ungefär så:

Här komma vi till detta hus,
O Rosenblomma fin!
där leker katten med en mus.
O Rosenblomma fin, O du rara flicka min.

2.

Ack, frun, ge oss ett ägg eller två!
Dem ska vi sönder i pannan slå.

3.

Känn efter i balen där bakom er vägg
Där finns det säkert fyra tjog ägg.

4.

Se efter bland fårens löv och ris
Där ligger nog äggen i högavis.

5.

Kostar oppstigningen för mycket på
Så låt Er dotter i stället gå!

6.

N. N. är en hedersman
Han ger åt pojkarna va' han kan.

Likheten med den sydiskandinaviska gamla majvisan är omisskännlig. Liksom vår sed att bära maj i by hänger samman med motsvarande bruk i Tyskland och det övriga Europa, så torde likheten mellan våra majvisor och den här meddelade tyska ej vara tillfälligt utan beroende på sammanhang i tradition. Dock är det ej lönt att gå för mycket i detalj med jämförelsen. Man får nämligen ej se bort från att då det i båda fallen gäller att på våren tiggas ägg, skall detta medföra en del överensstämmelser i ordalagen utan att man med säkerhet kan hänföra detta till ett verkligt sammanhang visorna emellan. Sålunda kan det ej bevisa någon närmare släktskap med våra blekingevisor att en tysk maj(midsommar-)visa från Renpfalz har till

omkväde »Grün ist die Linde» (»Linden är grön») emedan detta är ett omtyckt omkvädesmotiv i folkvisorna och av naturliga skäl har lätt att tränga sig in just i vårvisor.

För att draga några säkra slutsatser angående förhållandet mellan de tyska och de skandinaviska vårvisorerna behövdes ett betydligt större jämförelsematerial, vilket ännu saknas. Det i Tyskland samlade majvisematerialet är tyvärr för litet för att ens kunna ge en fullständig överblick över visans typer och utbredning i Tyskland. Än mindre kan det ge några fasta hållpunkter för bedömandet av sammanhanget med den nordiska visan, så mycket mera som olikheten i språk försvårar jämförelsen. Här kan jag sålunda blott påpeka släktskapen utan att ge mig närmare in på dess beskaffenhet för övrigt.

Majvisor på gammalsvenskt område

SEDEN ATT UNDER SÅNG BÄRA MAJ I by har såsom redan framhållits en vidsträckt geografisk utbredning och en mycket hög ålder. När den överallt på gammaldanskt område bibehållit sig till våra dagar, borde man vänta att också i de gammalsvenska landskapen träffa samma sed. Egendommeligt nog har man emellertid icke någon enda uppgift som direkt tyder därpå.

De maj- eller sommarvisor som från övre Sverige hittills blivit offentliggjorda, kan man nämligen ej jämnställa med de sydiskandinaviska. RICHARD DYBECK anför i Runa, majhäftet 1844 s. 3 följande visor, som knutits till Valborgsmässan:

I.

Upptecknad i Östergötlands bergslag.

Så gingom vi ut om Valborgsmässqvälle
Till att dansa;
Så gingom vi up på högsta berge,
Till att lustiga vara;
För hej! lät oss lustiga vara.

II.

Upptecknad i Stockholm 1818 efter tre dalkarlar från Leksand.

Lekt hafver jag en Valborgmässnatt;
 Tralle=ralle=ralle=rej;
 Ut gick jag med både handskar och hatt.
 Hej tralle=ralle=ralle=rej.

III.

Grythytte bergslag.

Hej, lusteligt att dansa! vi, som andra Alla taga vi i ring

Alla dansa vi ikring. Ella står uppå hälla!

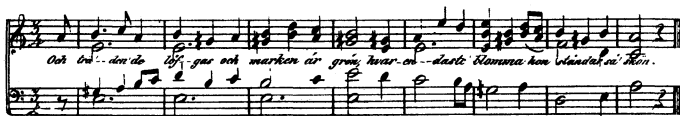
Hej lusteligt att dansa!
 Vi som andra.
 Alla taga vi i ring,
 Alla dansa vi ikring;
 Ella står uppå hälla. Hej m. m.

Även om DYBECK icke uttryckligen hade talat om det, ser man genast att alla tre måste vara dansvisor. Här är det fråga om en helt annan art än de förut behandlade majvisorna, vilka ungdomen aldrig dansar efter utan blott sjunger då den bär maj i by.

Detsamma gäller om den midsommar=visa som DYBECK på annat ställe meddelar,¹ då han berättar om

¹ Runa 1843, h. 3 s. 41.

en vårfest som i Odensvi socken i Västmanland brukade firas vid skogssjön Lillgryten: »Efter en ur gammal plägsed samla sig, aftonen på åttonde dagen för Midsommardagen hvarje år, å en af dessa täckter, Byalagen inom Kölsta rote. Alla äro klädda i högtidsdräkter. Qvinnorna medhafva krukor af koppar, hvilka vid ankomsten ställas i rader på stranden. — Då folket är samladt, taga qvinnorna sina krukor, nedgå till vattenbrynet och begynna skura dem med den fina sanden. Derefter fylla de krukorna med torr sand, tvaga sig sjelfva och ställa de fyllda kärnen på deras förra rum. Nu sluta sig de församlade i en stor ring till dans, under följande sång:

Och träden de löfgas och marken är grön,
Hvarendaste blomma hon står så skön.

Lilla fågeln han sjunger med ljufvelig röst,
Han är fälle glader allt uti sitt bröst.

Så prisom vi sommaren fager och fin;
Sjungom: ljufveli, ljufveli midsommartid!

Dansen efterföljes af lekar och hvarjehanda oskyldiga upptåg. Under hvilostunderna binda flickorna kransar, serdeles af de här ymnigt förekommande hvita Neckblomstren (*Nymphæa alba*), dem gossarna be-

ställsamt upphemtat ur vattnet, hvar och en för alldräkärestan sin. Kransarna hängas kring halsen och blifva vanligen vid återkomsten kärkomna gåfvor för hemmavarande barnen. — Dans och lekar omväxla, och solen går ned öfver folkets glädje. Qvinnorna hemta nu sina krukor, hvarefter skarorna skingras. Påföljande dagen är en rengörelsedag. Med den hemförda sanden skuras både koppar, sten och laggkärlen till den instundande helgen.»

Denna intressanta skildring av en uppsvensk värfest saknar ej beröringspunkter med värseder på annat håll. Kransarna skulle t. ex. kunna tydas som en särskild form av majning, och innehållet i visan skulle ju kunna förekomma i vilken majvisa som helst. Hela skildringen gör emellertid intrycket av att det är fråga om en starkt begränsad lokalsed, och då man ej har något närbesläktat jämförelsematerial från andra trakter, kan man inga slutsatser draga. Även här är det i alla fall fråga om en dansvisa, och om den också en gång i tiden skulle ha sjungits då man bar maj i by, så kan man ingenstädes finna något bevis för ett sådant antagande.

Då jag i Gammalsverige frågat efter majvisor, har man överallt svarat att något sådant var okänt. Möjligen sjöng man dryckesvisor eller »I dag är den första maj, i dag är den första maj maj maj» o. s. v., men detta är ju lika lite maji-byvisor som de nyssnämnda dansvisorna.

Majseder och gillesvandringar i övre Sverige

UNDER DET ALLTSÅ INGEN ANTYDAN om majgångarvisor bland gammalsvensk allmoge finns i behåll, förtjänar det påpekas att de folkseder, med vilka majvisan i Sydsandinavien har förknipats, även träffas i Gammalsverige.

Så t. ex. hör ett ägg-gille med till firningen av första maj likasåväl som i Danmark och Tyskland. Majning användes visserligen ej så tidigt, emedan lövet då ännu ej är utsprucket, men den förekommer vid pingst och midsommar och icke blott till prydnad utan såsom lyckomedel. Även om de majkvistar, som man prydde stugorna med eller stack i åkrarna, ej burits till byn i samlad flock utan på ett mera stillsamt sätt, kunde man vänta sig att finna en mera direkt motsvarighet till seden att bära maj i by vid de tillfällen då majstängen restes.

De festseder, vid vilka majvisan brukar vara knuten, har man sålunda haft och man kan svårligen skylla Valborgsmäsoeldarna för att ha trängt undan

visan. Även i Danmark har man nämligen sådana eldar vid midsommartid, men majvisan har ej trängts tillbaka av dem utan förekommer tvärtom i förening med dem (se t. ex. Jyll. I.).

Majvisan i Sydsckandinavien är emellertid ej blott knuten vid majen som skall bäras in i byn utan lika mycket och kanske ännu mer vid det gille som firas med hjälp av de hoptiggda matvarorna. En sådan sed att under sång gå från gård till gård för att samla hop matvaror — eller bli trakterad — är väl känd från övre Sverige men på en helt annan årstid — vid julen.¹ Den då använda Staffans-visan kommer majvisorna ganska nära vad beträffar tigggarverserna. Till jämförelse skall jag därför här anföra slutet av en sådan visa:²

Kära Mor i spisen
Gif osz ett stycke af grisen.

Kära Mor vid lullan,
Låt osz smaka bullan.

Lutfisken luktar,
Bränvinet fuktar.

¹ Jf. dock t. ex. den värmländska vårseden att ungdomen blir trakterad då den »springer trana» från gård till gård. Fm Ft 1916 sid. 57.

² *En Lustig Visa*, Staffan var en stalleträng ec. Sjunges under sin egen behagliga melodi. Upsala, tryckt år 1796 Jfr. även Fm Ft 1916 s. 17.

Få vi intet bränvin i våra krus
Så slå vi edra fönster ut.

Kuse och Kaka
Låt osz få smaka.

Låt osz mera dricka få,
Innan Harpan börjar gå.

Gamla Gumman matt och tung
Börjar åter blifva ung.

Sjelfva Gubben krafter får,
Sen han druckit sig en tår.

Unga Bonden nögd och glad.
Dansar polskor tre på rad.

Hustrun ung och röd och varm,
Håller barnet på sin arm.

Åt året när vi komma igen,
Så står en vagga vid Ungmors säng.

Flickorne unga,
Dansa och sjunga.

Drängarne hoppa.
Piporne stoppa.

Nu rider Staffan å gåle
Han kommer ej igen förr'n åt åre.

Uppå Julen, Broder Knut,
Som på Visan gör ett slut.

Likheten med majvisorna är påtaglig, och inbördes påvärkan kan direkt påvisas för två versers vidkommande. Vers 26 har sålunda i nästan samma form begagnats som majvers i Fru Ahlstads socken¹ och vers 29 kommer mycket nära v. 17 i den gamla majvisan (normalformen).

Att direkt ur Staffansvisans tiggerverser sluta sig till att det också i det övre Sverige sjungits en majvisa med samma slags innehåll, är kanske dock att gå för långt. Att i stort sett samma plägsed blivit så olika tidsfäst i norra och södra Skandinavien kan emellertid bero på de olika klimatiska förhållandena. Julen har blivit en mera utpräglad fritid och gillestid, särskilt norrut, där arbete då hindras av köld och mörker. Under det våren i Sydsandinavien börjar tidigt och håller på länge, så låter den länge vänta på sig men utvecklas hastigt längre norrut. Där blir vårarbetet alltså mera brådskande, vilket mindre gynnar utvecklingen av vårfester. Detta kan vara en förklaring till frånvaron i våra dagar av majvisor i det övre Sverige, men det hindrar ej att ifrågavarande sed kan ha funnits där i äldre tider fastän den visat sig mindre lifskraftig än söderut, och det kan därför löna sig att ytterligare leta efter majvisor på andra håll.

¹ Christoffersson i Fm Ft. 1914 s 28.

Skolornas Majfester

BLAND DE SKILDRINGAR AV VÅRENS FIFrande bland gammalsvensk allmoge som man har tillgängliga i litteraturen, finns det alltså ingen full motsvarighet till den sydsckandinaviska seden att bära maj i by och särskilt icke till den därmed förbundna majvisan. Bättre motsvarighet finner man i äldre tiders majfester vid svenska skolor. Hur det kunde gå till vid sådana tillställningar, framgår av den utförliga skildring, som Jacobus Rudbeckius lämnat beträffande majfesten vid Örebro skola år 1616.

Festen skulle egentligen firas på Valborgsmessodag eller Philippi Jacobi (d. 1 Maj) men plögade uppskjutas en eller annan vecka för att löv och blommor skulle vara tillräckligt utslagna. År 1616 var festen ordnad på följande sätt:¹

»Den 16 Maj kl. 5 på morgonen gafs lof från skolan, för att plocka blommor samt förfärdiga »spiror» och kransar (*ad thyrsos corollasque conficiendum*). De förra voro afsedda att pryda kyrkan, de sednare

¹ Jag citerar här K. F. Karlsson, Blad ur Örebro skolas äldsta historia. Örebro h. 1. (1871) s XXXI f, h 2. (1872) s XLIV f

att bekransa de förmögnare medborgarnes söner. Ungdomen fördelades uti 8 särskilta rotar, innehållande 14, 15 à 16 djeknar, hvarje rote under anförande af sin *tribunus*. Till tribuner utvaldes de som voro mest skickliga i konsten att förfärdiga spiror och kransar. De särskilda grupperna skilde sig nu åt olika håll, till norra, södra och vestra »kungsgårdarne», till Ormesta, till »Tingzstuga» o. s. v., och förfärdigade in till d. 18 Maj »efter aftonsången» 17 spiror, 16 kransar. Sedermera »enär skolmästaren förnam, att några illa upptagit, att de ej blifvit hedrade med spiror», förfärdigades till fjerdedag Pingst ytterligare 3 spiror utom de förstnämnda. Den 18 Maj, sedan alla spiror och kransar blifvit sammanförda till »södra ekskogen», tågade hela ungdomen derifrån under procession in i staden sjungande: »O Gud wi lofwe tig». Vid torget delade sig ungdomen i två körer, af hvilka den ena gick åt norra, den andra åt södra sidan af torget. Sålunda fördelade sjöngo körerna en 8-stämmig sång: »Ego flos campi», och derefter: »Gud wari os barmhärtig oc mild». Sedan två verser af sistnämnda sång blifvit sjungna och den tredje börjad, gick tåget in i kyrkan i samma ordning som man kommit, hvarefter ytterligare några sånger utfördes. Derefter fästades spirorna vid kyrkobänkarne, och två af de äldre beledsagade de med kransar prydda gossarne till sina föräldrar.

»Efter slutad högtidlighet följde gåfvor, dels i penningar (tillsammans $7\frac{1}{2}$ daler), dels och hufvudsakligen in natura (»öl 14 tynnor, spikieskinkor, spikieskiöt, it lefvandes får, gammalt, fet, skänkt af slo-

fogden för konungens oc drottningens spiror»). Dessa gåfvor jemte sedermera tillkomne ytterligare sådane («53 rætter, kokade och tijt borne af byn oc stadz folket»), användes till det kalas eller gästabud (*convivium*), som 14 dagar senare, efter tvenne å kyrkogården uppförda dramatiska representationer (*comædiæ*), den ena på svenska, den andra på latin, d. 2 Juni firades på skolan».

Som av denna framställning synes, överensstämmer majfesten vid Örebro skola 1616 ganska nära med den sydsandinaviska seden att bära maj i by: blommor och grönt hämtas i skogen och bäres i procession och under sång in i staden. Spirorna som anbringades i kyrkbänkarna måste anses som en god motsvarighet till de gröna kvistar som i Sydskandinavien sattes i stugutak eller väggar. Sammanhanget mellan skolsed och allmogesed är i detta fallet ganska påtagligt. Frågan är blott om den beskrivna skolfesten utvecklats ur en motsvarande *svensk* allmogenfest eller om den införts från någon utländsk, t. ex. dansk skola. Då så mycket annat vid våra svenska skolor går tillbaka på utländska förebilder, är ett dylikt lån utrikes ifrån mycket rimligt. Att betrakta festen såsom från början svensk stöter ju mot den svårigheten att intet belägg för seden hos gammal-svensk allmoge tidigare är känt.

Ack ljuvlig tid!

OM JAG I DE FÖREGÅENDE KAPITLEN egentligen blott kunnat antyda möjligheten av att det funnits en majvisa även i övre Sverige, skall jag här söka bevisa saken med hjälp av skillingtryckslitteraturen som redan beträffande den sydskskandinaviska majvisan varit så givande.

För något år sedan fick jag från Herr OTTO JOHN förutom ett par i Folkminnen och Folktankar offentliggjorda Staffansvisor även en majvisa som han med hjälp av en gammal majsångare i Vittskövle socken hade tecknat upp, sådan han där sedan sin barndom varit van att höra den.

Visan som för mig förut var alldeles okänd, var av en helt annan typ än de vanliga majvisorna, med långa strofer, versrader av växlande längd och jämförelsevis invecklad rimflätning. Innehållet var rent religiöst, och det var påtagligt att visan måste härstamma från 1700-talet och att den har spridits bland allmogen genom skillingtryck. Jag sökte därför genom skillingtryckslitteraturen, där jag också fann den i en mängd tryck från olika orter och tider. Jag avtrycker den här efter ett av de äldsta daterade tryck-

Titelsidan av texten B: 1.

ken tillsammans med den melodi som skickats mig av
OTTO JOHN:

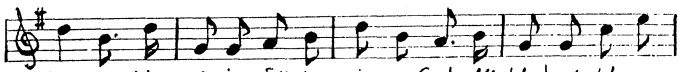
»Trenne vackra ANDELIGA **Vijsor**, Then Första:
Välkommen Grefve lilla, Bland verldsens ec. Then
Andra: Ack ljuflig tid När trän på ec. Then Tredje:
I natt då folket alt var tyst ec. Desze bägge siungas
under sine egne behagelige Melodier. Tryckt Åhr 1761.»

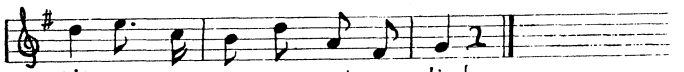
Ack ljuvlig tid, När träd på marken bära frukt, All

blad och blommor gifva lukt. Ack ljuvlig tid, När fåglar i skogen

kvittra, Kan på sitt sätt lov-sjunga Gud. All blad och blommor

tittra, Och ber-gen gi-va ljud.

Ack ljuflig tid,
När trän på marken bära frukt
All blad och blommor gifva lukt,
Ack! ljuflig tid.
När foglar i skogen kvittra,
Och på sitt sätt lofsiunga Gud
När blad och blommor tittra,
Och bergen ge genljud.

2.

När vi vår tid,
 I lundar, ängar skog och marck,
 Från en til annan liuflig parck
 I ro och frid.
 Får lefva och afhöra,
 En härlig sång och klar Musik,
 At hört har intet öra,
 Then honom varit lik.

3.

När Aplan bär,
 Och allehanda härlig fruckt
 Med liuflig smak behaglig luckt
 Osz växer här.
 När kalla vattnet rinner,
 Så klart som vore det Christall,
 Och man för Solen finner,
 Et skiul i liufvan dal.

4.

Ack! ljuflig tid,
 Är thet ej ljuft at lefva här,
 När man är fri från alt besvär,
 Ack! liuflig tid.
 Men et bör osz grant märka
 At döden alla gästa skal,
 Kan thet ej ängslan väcka(! Tryckfel för värka)
 Och ända glädjen all.

5.

Betänk det väl,
 Hur vanskelig lusten vara må,
 Som kan så snart en ända få,
 Betänk det väl.
 I dag är man en Herre,
 I morgon är man kall i mun,
 The större med the smärre,
 Har fallit allan stund.

6.

Rikedom och ståt,
 Och annat som här glindra må,
 Jag icke mera paszar på,
 Ja ej granlåt;
 Men alla gör han lika
 Igenom sina skarpa skott,
 Båd' fattiga och rika,
 Them tar han alla bort.

7.

Jag ej förstår,
 Hvad härlighet och frögd försann,
 Man här i verlden finna kan,
 Jag ej förstår,
 När himmelen allena,
 Han evig är och blifva skal,
 Thet är them ej till mena,
 Ty ther fins glädjen all.

8.

Ther hörs ej gråt.
 Ej sjukdom pest ej dyran tid,
 Ej krig ej örlig feigd och strid,
 Ej klagolåt.
 Men ther fins frögd och gamman,
 Samt liufig sång med Himmelsk ton,
 Then Gud ger allesamman,
 Som tror uppå hans Son.

9.

Ack! Himmelsk frögd,
 Ther portar utaf pärlor är,
 Grundvalen utaf stenar skär,
 Ack! Himmelsk frögd
 Är jag af sorg betungad.
 Så gläds jag när jag tänker på,
 Hvad glädje frögd och hugnad,
 Guds barn ther skola få.

10.

Et liufigt stånd,
 Ther HErrans ljus ett Tempel är,
 Ej Sol och Måne lyser ther,
 Ett ljufligt stånd,
 Ther lifsens brun[n] then klara,
 Från Gud och Lambet rinna må,
 Och lifsens träd the rara,
 Uppå thes gator stå.

11.

Lef alltid så,
 At tu må denna lust och frögd,
 En gång få uti Himmels högd
 Lef alltid så,
 Ej någon lust vi finna
 På denna verldsens vida borg,
 Vår lefnads bästa timma
 Är idel möda sorg.

12.

Förlåt min synd
 O! Store GUD och Fader huld,
 För tin Sons bittra pino skull.
 Förlåt min synd.
 Och styrk mig med tin Anda
 Att jag från thenna jämmerdal
 Får flytta i thet landet
 Som är tin frögdesal.

Upptecknaren tillägger om visan att han ej hört den på något annat håll. Enligt mig lämnade uppgifter har den emellertid utom i Vittskövle begagnats som majvisa i grannsocknarna Degeberga och Maglehem i Gärds härad och Brösarp i Albo härad samt i Spjutstorp i Ingelstads härad. I Maglehem kallades den för »den gamla majvisan» i en skriven visbok från början av 1880-talet till skillnad från en annan,

den verkliga gamla majvisan som där kallades »Pigvisan eller den nya majvisan». ¹ Det ser sålunda ut som om den varit utbredd över Skånes sydöstra härad.

Vilken majvisa man använder i de nordöstra häraderna, finns det så vidt jag vet ingen uppgift om mer än den av DYBECK citerade versen »från Blekingegränsen». Det är ju möjligt att »Ack ljuvlig tid» begagnas eller har begagnats även i de nordliga häraderna. Det vore önskvärdt att få visshet härom, då detta är av betydelse för spörsmålet om hur visan kommit till Skåne, och hur den där kommit att bli majvisa.

¹ Enligt uppgift av Studeranden Ingemar Ingers.

Visans bibliografi

FÖLJANDE TRYCK INNEHÅLLANDE »ACK ljuflig tid» har jag påträffat, de flesta i Kungl. Biblioteket [S], men ett par i Uppsala [U.] och Lunds [L.] universitetsbibliotek:

Utan tryckort och årtal:

A: 1. Twēne wackra Andeliga Wisor, Then Första. »Ack! ljuflig tid, När trån på ec. Then Andra. I natt då folket alt war tyst ec. Desze bäge siungas under sine egne behagelige Melodier. [Tvärestreck av liggande §-tecken.] Tryckt i år. [S.]

A: 2. Twenne vakra och Andeliga Wjsor. Then Första. (o. s. v. = föreg.) Tryckt i år. [Mycket likt föreg. och säkert utgången från samma tryckeri, möjl. Linköping. S.]

B: 1. Twänne wackra Andeliga Wisor/ Den Första: Ach! ljuflig tid/ När ec. Sjunges under sin egen bekanta Melodie. Den Andra: En sargad själ här kräler fram, Om nåd ec. Sjunges som O HERre Gud. Din Helga Ord, Hafwa ec. [Träsnitt: Änglahuvud, därunder en tvärstreck.] Trykt i år. [Kanske tryckt i Örebro. S.] (Se bild!)

B: 2. Twänne wakra Andeliga Wisor, (o. s. v. = föreg.) . . . Om nåd ur stoftet ec., (o. s. v. = föreg.) [träsnittet: tre kronor inom två palmkvistar, förenade med ett band med inskription. Samma tryckeri som föreg. S.]

C. Trenne wackra **Wijsor**, Den Första: Ack! ljuflig tid, När trån på marcken bära frukt ec. Den Andra: Bort! at jag för spis och kläder etc. Den Tredje: Wälkommen Grefwe lilla, bland etc. Alla tre hafwa sin egen bekanta Melodie. Tryckt nu i Åhr. [Möjl. tryckt i Gevle. U.]

D. Trenne wackra **Wijsor**, Den Första: Wälkommen Grefwe lilla, Bland ec. Sjunnges (!) som: Then blomster tid nu kommer ec. Den Andra: Ack! ljuflig tid, När trån på marcken bära frukt ec. Kan sjungas under sin egen behageliga Melodie. Den Tredje: Bort! at jag för spis och kläder ec. Har sin egen Melodie. [Tvärlinje av två omväxlande rosettfigurer.] Tryckt i Åhr, näst för Gröngräset. [S.]

E. Fyra utwalde och ganska wackra **Wisor**, Den första: Wälkommen Grefwe lilla, Bland ec. Sjunges som: Then blomster tid nu kommer ec. Den Andra: Ack! ljuflig tid, När trån på marcken bära frukt ec. Sjunges under sin egen behageliga Melodie. Den tredje: Tigurins ansökning, hos Kong Fredric den Första, om at få et godt Pastorat, Den Fjerde: Är en ganska vacker Kämpe-Wisa Wära Fäder gingo på, ec. Sjunges som: Kom min lilla Siza du ec. [Tvärlinje av palmertartade figurer.] Tryckte mitt i warma sommartiden, och säljes för 2. styfwer, hela Samlingen. [Säkert från samma tryckeri som D, trol. Gevle; S.]

Med årtal men utan tryckort:

F: 1. Trenne wackra **ANDELIGA Wijsor**. [Fullständiga titeln avtryckt här åvan.] Tryckt Åhr 1761. [Åvanför årtalet en tvärs Streck och däråvan en geometrisk figur. S.]

F: 2. Twenne wackra **ANDELIGA Wijsor**. [Likt föregående utom att den tredje visan saknas. Har utgått från samma boktryckeri, troligen Linköping. S.]

G. Trenne **ANDELIGA WISOR**/ Then Första. Wälkommen Grefwe lilla, Bland werldens ec. Sjunges som: Then blomster-tid nu kommer Med ec. Then Andra. Ack! ljuflig tid, När trån ec. Then Tredje. I natt då folket alt war tyst ec. Desze bäge siungas under sine egne behagelige Melodier. [Träsnitt:

ett brinnande altare, omgivet av två palmblad. Tvärlinje av rosetter.] Tryckt år 1764. [S.]

H. Trenne WACKRA WISOR / Then Första: Välkommen o. s. v. Then Andra: Ack! ljuflig tid, När trän på ec. Then Tredje: I natt då o. s. v. [Träsnitt: cirkelrundt landskap omgivet med ett band med inskriften REGIT. SERVATQ: samt ett par sidställda bladornament. Tvärstreck av rosetter.] Tryckt år 1767. [Likt G och utgånet från samma tryckeri, säkerligen Linköping. S.]

Med årtal och tryckort:

I. Twenne vackra Wisor, Den Första: Välkommen Grefwe lilla, Bland ec. Sjunges som: Then blomster tid nu kommer ec. Den Andra: Ack! ljuflig tid, När trän på marken bära frukt ec. Kan siungas unger (!) sin egen behageliga Melodie. Den Tredje: Ack jag eländige för alla uppå jorden, ec. Sjung som: Then wederwärdighet som mig ec. [Tvärrstreck av rosetter.] Tryckt i Gefle 1775. [S.]

K. Twenne Andeliga Wisor, Den Första: Ack! ljuflig tid, När trän ec. Sjunges under sin egen bekante Melodie. Den Andra: En sargad själ här krälar fram, Om Nåd ur stoftet ec. Sjunges som: O HÉRre GUD, Din helga Ord, Hafwa ec. [Tvärrstreck av tre parallella linjer med rosetter.] Tryckte MDCC LXXXV. Exemplarett (!) kostar 6 runstycken. hos I. P. LINDH i Örebro. [S.]

L. Trenne vackra Wisor / Den Först: Välkommen Grefwe lilla Bland werldsens ec. Sjunges som: Den blomster-tid nu kommer Med ec. Den Andra: Ack! ljuflig tid, När trän på ec. Den Tredje: I natt då folket alt war tyst ec. Desze bägge sjungas under sine egne behagelige Melodier. [Tvärrstreck av snirklade ornament.] Tryckte i Linköping || Exemplaret kostar 6 r. || och des Boktryckerie 1787. [S.]

M. Twänne Andeliga Wisor, Den Första: Ack! liufig tid, När trän ec. Siunges under sin egen bekante Melodje. Den Andra: En sargad själ här krälar fram, Om Nåd ur stoftet ec.

Sjunges som: O HERre Gud, Din Helga Ord, Hafwa ec. [Ornament: Sol omgiven av slingor. Därunder tvärstreck.] Tryckt i Örebro år 1793. Exemplet kostar 6 Runst. [S.]

N. Fyra utwalda och ganska wackra Wisor, Den Första: Wälkommen (!) Grefwe lilla, bland ec. Sjunges som: Den blomstertid nu kommer ec. Den Andra: Ack! ljuflig tid, När trän på marken bära frukt ec. Sjunges under sin egen behageliga Melodie. Den Tredje: Tigurins Ansökning, hos Konung Fredric den Första om at få et godt Pastorat. Den Fjerde: Swenska Gäsar blå, ec. Sjunges som: Bort med höga ting ec. [Tvärstreck.] Upsala, tryckte år 1794. [S, U.]

O. Fyra utwalde och ganska wackra Wisor, Den Första: Wälkommen Grefwe lilla, Bland ec. Sjunges som: Then blomster tid nu kommer ec. Den Andra: Ack! ljuflig tid, När trän på marken bära frukt ec. Sjunges under sin egen behageliga Melodie. Den Tredje: Tigurins ansökning, hos Kong Fredric den Första om at få et godt Pastorat. Den Fjerde: Är en ganska wacker KämpeWisa. Wära Fäder gingo på, ec. Sjunges som: Kom min lilla Sizza du ec. [Tvärstreck.] Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqvist 1800. Exemplet kostar 9 Runst. [S.]

P. Twänne Gudeliga Och wackra Wisor, Den Första: Ach ljuflig tid, ec. Den Andra: Ack ho wet hur lyckan ec. Sjunges under siua (!) behageliga Melodier. [Ornament. Tvärstreck.] Calmar Tryckt år 1801. [S.]

Q: 1. Twänne mycket wackra Wisor, Den Första: Wälkommen Grefwe Lilla, Bland ec. Sjung. som Then blomster tid nu kommer ec. Den Andra: Ack! ljuflig tid, När trän på marken bära frukt, ec. Sjunges under sin egen behageliga Melodie. [Tvärstreck.] GEFLE, Tryckt hos Ernst Pet. Sundqvist 1802. [S.]

Q: 2. D:o Gefle, tryckt hos E. P. Sundqvist 1802. [S.]

R. Trenne Nya och mycket wackra Wisor, Den Första: Ack kära min Malin, ec. Den Andra: Du stilla bygd! du låga hydda, ec. Den Tredje: Ack! ljuflig tid när trän på ec. Sjunges under sina wackra och wäl klingande Melodier. [Tre ornamentgrupper. Tvärstreck.] Tryckte i Jönköping 1803. [S.]

S. Trenne wackra Wisor, Den Första: Ack Östra Götthland och Finspångs Län ec. Den Andra: Adla wän och älskarinna, ec. Den Tredje: Ack ljuflig tid. När trän på ec. [Tjockt tvärstreck.] Norrköping, 1817 Ad. Fr. Raams Enka. [S.]

T. Twenne Andeliga Wisor, Den Första: Det hände sig Jephthah den Gilials man ec. Den Andra: Ach! ljuflig tid, När ec. Sjungas under sine egne behageliga melodier. [Tvärstreck.] Götheborg, Tryckt uti Wahlströmska Boktryckeriet 1822. [S.]

U. Trenne Gudeliga Wisor, Den Första: Ack! ljuflig tid när trän på marken ec. Den Andra: En sargad själ här krälar fram Om ec. Den Tredje: Du stilla bygd! du låga hydda, Der ec. [Tvärstreck.] Skara. C. M. Torin, 1826. [S.]

V. Fyra Andeliga Sånger; Den Första: Pröfwa din afsikt noga ec. Den Andra: Wandringsman i desza dalar ec. Den Tredje: Här lefde en gång ec. Den Fjerde: Ack ljuflig tid! ec. Till trycket befordrade af Drängen Johannes Nilsson i Kulla af Ljungby socken. [Träsnitt: Bedjande yngling.] KALMAR Hos Aug. Westin 1847. [S.]

X. Fyra mycket wackra Gudeliga Wisor. Den Första: En wisa will jag sjunga om tal i skriften fins ec. Den Andra: En Herrdag i höjden är blefwen besluten ec. Den Tredje: Ack ljufwelig tid, ec. Författarinnans Namn synes af wersernas första bokstäfwer. Den Fjerde: Sång öfwer Tio Guds Bud: En Gud, som i alla sina werk dig ju wisar ec. [Kort tvärstreck.] N:o 12. [Kort tvärstreck.] Säljes i C. G. Södergrens bokhandel. [På sista sidan:] Wexjö, tryckt hos C. G. Södergren, 1855. Kostar 1 skilling Banko. [S., L.]

Y. Fyra mycket wackra och Gudeliga Wisor. Den Första: En wisa o. s. v. [= X] Den Tredje: Ack ljufwelig tid etc. Den Fjerde: En Gud som i alla werk dig ju wisar etc. o. s. v. [= X] [På sista sidan:] Tryckt hos C. G. Södergren i Wexjö, 1864. [S.]

Visans härkomst

VITTSKÖVLEVISAN ÄR EJ FRÅN BÖRJAN
en skånsk visa, fast den numera troligen är glömd i det övriga Sverige. Detta framgår redan därav att intet av de tryck som jag känner, är tryckt söder om Kalmar.¹ En särskild omständighet gör dessutom att dess ursprung med bestämdhet kan fastslås.

På ett av trycken, X,¹ förekommer den intressanta uppgiften: »Författarinnans Namn synes af versernas första bokstäfver». Följer man denna anvisning visar det sig att författarinnan hette ANNA BRITA ELF. Detta ger en ypperlig ledning för bedömande av visans härkomst och ålder. Anna Britta Elf var visserligen icke en författarinna som man kan finna omtalad i litteraturhistoriska handböcker, men det finns dock säkra upplysningar om henne.² Hon var näm-

¹ Se föreg. kapitel.

² Se *Jac. Ax. Lindblom*, Domprosten m. m. Herr Doc. Samuel Älfs minne, Linköping 1799, och *Ny svensk släktbok* utg. af Karl A. Kson Leionhufvud, Stockholm 1906 s 55.

ligen syster till den framstående Linköpingsdomprosten Samuel Eric Älf (f. 1720 † 1799), en litterärt intresserad man som »var en av sin tids märkvärdigaste latinska skalder» och under flera år docent i poesi vid Uppsala universitet. Om fadern Erik Älf, (f. 1696 † 1732) som var kyrkoherde i Kvillinge och Simons-
torps församlingar, säges det att han »hade anlag för poesi och var god musikus på klaver och flöjt». Anna Brita var född 1728, gift första gången 1750 med Magn. Fallerstedt, Lect. Lincop († 1762), andra gången 1771 med Lars Sparschuch, Juris Assessor († 1810), och hon dog 1817. Hon tycks ha levat hela sitt liv i Östergötland, i eller i närheten av Linköping.

Är gissningen på 1855 års Växiötryck riktig, att Anna Brita Elf är visans författarinna, så torde den ha tillkommit tidigast 1745 och före 1750. Den bör väl nämligen ha diktats medan hon ännu bar sitt flicknamn. Detta stämmer någorlunda med att det äldsta av mig kända daterade trycket är från 1761, ty det finnes ingen anledning att tro, varken att detta tillkommit samma år som dikten eller att det är första gången som denna förelegat i tryck.

Det finns heller ingen anledning att tvivla på gissningens riktighet. Ett på sådant sätt i en dikt inlagt namn kunde visserligen på den tid, då dylika finter brukades, lika ofta betyda den som dikten tillägnats — en möjlighet som dock knappast skulle ändra min beräkning av diktens tillkomsttid. Men här har man svårt att tänka sig någon dylik tillägnan. Visans

egen beskaffenhet synes mig tala för att namnet verkligen är författarinnans. Den visar å ena sidan en viss poetisk begåvning, som man finner ganska naturlig hos den vittre domprostens syster. Å andra sidan förräder det något oväntade språnget från lovsången över sommarens fågring till allt det världsligas fåfänglighet och det himmelska Jerusalems härlighet en överspänd svärmiskhet och en flickaktig brist på logik, vilket väl kan tyda på en författarinna i 17–20-års åldern.

Tryck och uppteckningar

I FLERTALET TRYCK HAR VISAN ALLDELES samma form som den här meddelade, bortsett från stavning och tryckfel. Det finns emellertid en del texter med ganska stora avvikelser. Särskilt är det vers 10 som förändrats. Sålunda lyder den i texten B (liksom även i K, M och T):

Et härligt stånd
Där HErrans hus och tempel är;
Grundvalen utav stenar skär¹
Et härligt stånd,
Där Lifsens Vin det klara
Från Gud och Lambet rinna må,
Och Lifsens Bröd det rara
Uppå des gator stå.

¹ Tredje raden har här lånats från vers 9, men förekommer i texterna P och V under formen: »Ty Sol och Måna lyser ther».

Vid hastigt påseende kan denna synas ge bättre mening än »Där Herrans ljus ett tempel är», men det är tydligtvis en förvanskning, ty författarinnan stöder sig här på Joh. Uppenb. 21: 22—23. »Och tempel såg jag icke däruti, ty Herren Gud, den allsvåldige, är dess tempel, och Lammet. Och staden behöver icke solen eller månen, att de skola lysa däröver; ty Guds härlighet upplyser den, och dess ljus är lammet.» Likaså är livets vin och bröd en slags nattvardssymbolik, som tydligen är en senare förvanskning, medan författarinnan utgår från Uppenb. 22: 1—2 »Och han visade mig en flod med livets vatten, vilken, klar som kristall, utgick från Guds och Lammets tron. Mellan stadens gata och floden står, på båda sidor, livets träd» . . .

Starkast omdiktad är vers 10 i texten X, där dess senare hälft har flyttats in i vers 9, och en helt ny vers diktats i stället:

Ett härligt land
Der fridsfursten sjelf Konung är
Och sina håller han så kär, —
Ett härligt land!
O må jag snart få skiljas
Ifrån en verld så ond och svår
Ske Herre dock din vilja
Nöjd är jag hur det går.

Här är det tydligen ordet *stånd* i betydelsen tillstånd (jf. nådastånd) som ej längre varit begripligt utan

måst bytas ut mot något annat, men därmed har hela versen måst diktas om.

Jag anför dessa avvikelser ¹ emedan man därav kan få en viss ledning beträffande vilken väg visan kom

¹ Här meddelas de viktigaste olikheterna mellan å ena sidan F, som står i närmaste överensstämmelse med A, C, D, E, G, H, I, L, N, O, Q, R, S, U, och Y, å andra sidan B (härmed nästan helt överensstämmande K, M, och T), P (nästan likalydande med V och stående mellan F- och B-typerna) samt X. Då ingen särskild bokstav står utsatt framför rättelsen åsyftas B.

v. 1: r. 7: All blad (= P, V); 8: gifva ljud (= P, V); (7 V: titta).

v. 2: 2: I ängar, skog och lunde-mark, (V: I lund och ängar); (3 V: Allt intill ändan Ljuflig parck); 5: En ljuflig sång med (P, V: En härlig sång med); (7. P, V: Som hört) 8 vara lik, (P: Den hon varit lik, V: den honom varder).

v. 3: 1 apeln (P: Apelen, V: appeln); 5, klara vatnet.

v. 4: 1, 4 Ack! gyldne tid; 2 Är det ej lust at vara (P, V: Är thet ej lust at lefva); 5 bör osz grant (P: bör man dock värka, V: då märka; 7 värka (P: märka, V: verka); 8 Och korta glädjen.

v. 5: 2 Hur falsk den (=P, V); 6 ligger kall; 8 De falla allan stund.

v. 6: 4 Allt är blott lät; 5 Ty alla (P, V: Men döden gör dem lika); (7 V: De fattige med de rika).

v. 7: 6 Är nu, också förblifva skal; (7 V: till minne),

v. 8: 2 påst ej tyranni; (3 V: Ej krig ej fejd, ej årlig strid) 6 Samt Ängla-sång med himmelsk ton, (P, V: I Himmels högd med Ängla Ton); (7 P, V: Det ger Gud).

v. 9: (1 V: himmels frögd); 2 Där gatorna af (P: Där portarna af) 8 Guds barn de (= V).

v. 10: Se åvan i texten! (2, 3 P, V: Ther Herrans hus och Tämpel är, Ty Sol Och Måne lyser ther 5 f. Ther lifsens vin det klara För Gud . . . Och lifsens träd det).

mit till Skåne. Ehuru en mängd minnesfel och missuppfattningar gjort sig gällande i de uppteckningar som gjorts från folkets mun, kan man dock se att olika tryck måste ligga bakom. I uppteckningen från Degeberga² har vers 10 fördelats på två verser:

Ett ljuvligt stånd
där Herrens hus och tempel är,
ty sol och måne lysa där,
ett ljuvligt stånd;
är jag av sorg betungad
så gläds jag när jag tänker på
vad glädje fröjd och hugnad
Guds barn de skola få.

v. 11: 5 Ej någon ro vi (= P, V); 6 usla borg (= P, V)
7, 8 Det största mål vi hinna Är fult af qval och sorg (P, V:
Vår bästa lefnads timma).

v. 12: (5 V: med Guds anda): (8 V: som är Guds Fröjdesal).
X skiljer sig från F-typen i följande fall:

v. 1: 2 träd; 3 När blad; 5 skogens foglar, 7 När granna blommor.

v. 2: (bytt plats m. v. 3): 1 äpplen; 5 En härlig sång med;
7 man för sorgen; 8 En tröst i grönan dal.

v. 3: (bytt plats m. v. 2): 7, 8 Som ljuder från vårt öra Som
ton från himmelrik.

v. 4: 7 verka; 8 Att ända.

v. 5: 8 fallit sammalund.

v. 6: 2 lysa må; 5 Alla gör döden lika; 7 Ja fattiga

v. 7: 7 Der intet är till mena.

v. 9: 2 Der porten; 5-8 = 10: 5-8; 8 Uti desz parker stå.

v. 10: se åvan!

v. 11: 3 Få en gång.

v. 12: 7, 8 till det landet Uti din fröjdesal.

² Meddelad av Kandidat Carl Danielsson.

Ack himmelsk fröjd,
där portar utav pärlor är
grundvalar utav stenar skär!

Ack himmelsk fröjd,
där livsens vin det klara
för Gud och lammet rinna må
och livets träd det rara
uppå dess gator stå.

Denna uppteckning går tydligen tillbaka till något tryck nära besläktat med Kalmartrycken P och V.

I Maglehemuppteckningen,¹ som där kallas »Gamla majvisan» i motsats till »Pigvisan», saknas en strof, i vilken raderna om templet stått. Följande strof innehåller emellertid slutraderna av vers 10:

Ack himmelsk fröjd
Där gator utav stenar skär
Grundvalar utav stenar skär
Ack himmelsk fröjd,
Där livsens brunnar klara
Ifrån Guds land de rinna må
Där livsens träd de rara
Uppå dess gator stå.

Denna skulle snarare tyda på att uppteckningen går tillbaka på ett tryck av typen X.

Brösarpsuppteckningen har emellertid även de i X bortfallna raderna om tempel, sol och måne:

¹ Meddelad av Ingemar Ingers.

Ack himlens höjd
Hvars portar utaf pärlor är
Grundvalar utaf stenar är
Ack himlens höjd
Där lifvets brunnar klara
Från Gud och Lammet rinna må
Och Lifsens träd så rara
Uppå dess gator stå.

2.

En härlig ståt
Si Herrens hus och tempel är
Båd sol och måne lysa där
En härlig ståt . . .

Att denna ej går tillbaka på X är tydligt, och sannolikt ej heller till någon annan av mig känd tryckt text. Den tycks heller icke ha samma ursprung som Maglehemsvarianten. I varje fall är det tydligt att tryck av olika typer blivit spridda i Skåne, och det skulle vara av intresse att få tag i några av dem, om de ännu skulle kunna uppspanas.

Hur "Äck ljuvlig tid" blev majvisa

ATT PEDER JENSENS NYA MAJVISA LYCKats tränga undan den gamla världsliga visan på ett stort område, beror såsom förut framhållits dels på dess folkliga innehåll, dels på att den är skriven på den gamlas melodi. På sina håll har man även ersatt majvisan med sommarpsalmer, vilket också borde gå jämförelsevis lätt för sig, då man ju kände melodien och hade texten i psalmboken. Så nämner t. ex. *Bruzelius* att man i hans hemtrakt först i nyare tid börjat sjunga den av honom anförda majvisan under det man tidigare brukade sjunga psalmer. Men hur kan det komma sig att en visa från Östergötland, som varken har psalmbokens auktoritet eller någon likhet med den gamla majvisan, kunnat få en sådan användning i Skåne?

Förklaring härpå lämnar oss en annan visa som även den ofta förekommer i skillingtryck och som är skriven på samma melodi. Jag anför den här efter det äldsta mig bekanta trycket:

Jule-Qvæde,
Under Melodie
Ack! Ijuflig tid, När trån ec.

Välment Componeradt

Af

C. E. B.

Carlsrona, År 1777

Guds Son är född
I Betlehem på denne dag,
Efter Guds Eget välbehag,
Och vorden kött.
Af blotta gunst och nåde
Är Han sänd osz till hjelp och tröst
Och hafver från all våde
All verlden återlöst.

2.

Ach, himla-bud!
I Änglar och Härskarerne,
Förkunnar frid på jordene
Och prisar Gud
Med Edra Ängla tungor,
Med harpor och basune-ljud,
Ja! hjertelig lofsiunger.
Och priser HERren Gud.

3.

När Ängla=Chor
 Betygande sin stora frögd
 Och siungo Gud i himmels högd
 Med glädje stor,
 Då är den aldrig värdig,
 At nånsin äga mål och ljud,
 Som nu ej voro färdig
 At lofva HERren Gud.

4.

Ach Kärleks Gud!
 När jag Din godhet tänker på,
 Mit hjärta billigt brista må;
 Ach, Kärleks Gud!
 Som så har älskat verlden,
 At Du Dig Sjelf i döden gaf,
 Och undergick den färden,
 At helga få vår graf.

5.

Ach, hjertans frögd!
 Nu lät osz alla vara glad,
 Och med de Herdar gå åstad,
 Med hjertans frögd,
 Och följa stjernan efter,
 Som är vår Guds ords klara ljus
 På vägen jämn och rätter
 Til HERrans helga hus.

6.

De Vise Män
Och Hedningar af Österland,
Som kommo ifrån Mediaen
Til Bethlehem,
Uphofvo sina häfvor
Med största hjertans rörelse,
Och skänkte Honom gåfvor:
Guld, mirham, rökelse.

7.

Välkommen hit,
Min Gud, min Bror, min Självän!
Til jorden ifrån Himmelen,
Välkommen hit!
Fast Dine lemmar späda
I krubban lades ned på strå,
Vil dock Din kärlek gläda
Hvar en Dig skåda få.

8.

Din nedrighet
Skal göra mig i himlen rik,
Och Dine Helge Änglar lik,
I evighet.
Du velat Dig förnedra,
På det du osz uphöga må;
Hvad kan osz mera hedra,
Än lifsens krona få.

9.

Låt osz begå
 Och fira så vår Jule-Fäst,
 At JEsus Sjelf må bli vår Gäst
 Jag önska må;
 Så kan osz intet tryta
 Välsignelse, i råd och dåd:
 Ty Han vil med osz byta
 Sin kärlek och Sin nåd.

10.

Hans Stora Namn,
 Det är: JEsus, en Frälsare,
 En Mänskjo-Vän och Älskare;
 Det är Hans namn.
 Det Namnet äfven nämdes
 Och förste gången taltes om,
 När Gabriel utsändes
 Och til Maria kom.

11.

På detta Namn
 Beror och all vår salighet
 Som Skriften nogsamst säga vet
 I detta Namn
 Sku alla slægter varda,
 Som uppå jorden finnas må,
 Välsignade och sparda,
 At himmelsk glädje få.

12.

En härlig tröst
 At Han, som är vår Frälsare,
 Skal en gång bli vår Domare,
 Ack härlig tröst!
 Då Han i skyn skal komma,
 Med magt och stora härlighet,
 At gifva ond' och fromma,
 Sin lön i evighet.

13.

För JEsu död
 Låt osz vår tid väl agta på,
 At ej vår' lampor slokna må,
 För JEsu död!
 När Brudgumen månd koma,
 At då vår' lampor brinna må,
 Och vi, med alla fromma
 I salen må ingå.

Denna visa tycks allmänt ha brukat sjungas då man gick omkring med trettondagsstjärnan. A. I. ARWIDSSON som i Svenska Fornsånger¹ trycker av den efter ett tryckt exemplar från 1730-talet, uppger att den ännu 1842 var känd bland arbetarna på Skultuna bruk i Västmanland, vilka vid jultiden

¹ S. F. III Stockholm 1842 s 516 ff.

brukade gå omkring och sjunga den, dock utan att begagna stjärna.

Om visans författare C. E. B. lämnas bättre upplysning av ett annat skillingtryck: »Jule-Qväden Det Första: Guds Son är född I Betlehem på denna dag, ec. Componerad af Carl Eric Borritz. Sjunges som: Ack ljuflig tid, När trån på ec. Det Andra . . . Götheborg, tryckte hos S. Norberg, 1797». Denne CARL ERIC BORRITZ tycks ha varit amiralitetsstyrman och son till Magister Johan Borritz, prost över Varbergs prosteri, kyrkoherde i Grimmetons och Rollstorps församlingar, i hans förra gifte med Anna Båld. Då giftermålet ingicks 1705 och Anna Båld dog 1722, är han alltså född någon gång mellan dessa årtal, sannolikt något av de första åren efter 1705.¹

Likheten mellan den här meddelade julvisan och »Ack ljuvlig tid» sträcker sig betydligt längre än blott till melodien. Uttryckssättet såväl som hela det religiösa innehållet visar så stor släktskap att det ej kan råda något tvivel om att den äldre julvisan måste vara direkt förebild för ANNA BRITA ELFS majvisa. Den omständigheten att det av mig citerade trycket av julvisan uppger att den skall sjungas som »Ack ljuflig tid», visar nämligen icke att denna senare är äldre, men väl att den var allmänt känd, ty det är icke ovanligt i skillingtrycken att en melodiuppgift hänvisar till en yngre visa.

¹ Se närmare härom Skarstedt, Göteborgs stifts herdaminne, samt ett griftetal över Magister Johan Borritz.

Om nu julvisan på en ort redan var bekant, omtyckt och använd vid ungdomens matsamlingsvandringar, så låg det jämförelsevis nära till hands att ta upp sommarvisan till samma ändamål vid majvandringen. Det låter sålunda väl tänka sig att man i östra Skåne blott av denna grund har tagit »Ack ljuvlig tid» till majvisa. Om detta är fallet kan dess användning som sådan mycket väl tänkas vara inskränkt till de trakter i sydöstra Skåne, från vilka jag erhållit uppteckningar.

Har visan på gammalsvenskt område begagnats som något slags majvisa, torde den väl ha användts som sådan även i de nordöstra delarna av provinsen, från vilka jag emellertid ännu saknar underrättelser om den. För varje upplysning härom vore jag därför tacksam.

Äldre svenska majvisor

KAN C. E. B:s JULVISA ALLTSÅ GE EN tillfredsställande förklaring på att »Ack ljuvlig tid» blivit majvisa i Skåne, så är det därmed icke sagt att denna förklaring är uttömmande. Man skulle nämligen kunna tänka sig att ANNA BRITA ELF med sin efterbildning värkligen åsyftade att skriva en majvisa att använda vid majvandring liksom julvisan begagnades vid julvandring. Detta skulle emellertid förutsätta att seden att sjunga maj var känd i Östergötland och att det bör ha funnits en ännu äldre majvisa förut i övre Sverige.

Det finns i själva verket en vårvisa från 1600-talet, som också varit ANNA BRITA ELFS förebild. Jag känner blott ett enda skillingtryck av den, tyvärr odaterat:

Twenne Andeliga/
Nya
Währs och Sommar
Wijsor/

Då Menniskian/ samt hwart
Creatur af Foglar och Diur til
lust och Frögd vpfriskas

Then Första:
Ach liuflige Tijd/ När etc.
Vnder Melodi
Then signade Daggh etc.

Then Andra:
Then Blomster tijd nu komer etc

Tryckt i Åhr.

Ach liuflige Tijd/
När Himmelen blijd/
Med strålar och warma vpbläncker/
Tå hwart Creatur
Af Foglar och Diur/
Til hugnad och glädie sigh läncker;
Then blomstrande Währ/
Hur fagert alt står/
Och ett hiertans nöje osz skäncker.

2.

Ach liuflige Tijd/
 När Himmelen wijd/
 Af nådenes Sol börjar skina/
 När Jorden och Haf/
 Det diupesta qwaf/
 Vpgifwa Kropparna sina/
 När Englarnas taal/
 Vhr Paradis Saal/
 Klart swäfwä för ögonen tina.

3.

Tu meenlösa Siäl/
 Som warit en Träl/
 Bland hela Jorderiks Skara/
 Kom see huru GUDh/
 Basunen gier liudh/
 All Helgon sigh sammanpara/
 Tu dyrt kiöyte (!) Brudh/
 Ach Himmelske skrudh/
 Hur' ädel mände tu wara!

4.

När Stiärnor och Sol/
 För blänckiand Gudz Stol/
 Sitt skeen heelt måske (!) förlåta/
 Med vndran påsee
 Den Glädjen äthlee.

GUdh/ Menniskian/ wänner så såta;
Ach hiertelig tröst/
I all theras bröst/
Som här på Jordene gråta.

5.

Sij/ Skyarna blå/
Som öfwer osz gå/
Eld/ Hagel/ Dunder vthkasta/
Från Norr och til Söör/
Ther the warit förr/
All stunder mände sigh hasta/
Så lefwernes gång/
Stoor oro medh twång/
Wår Wandring synes pålasta.

6.

Nu Jorden är grön/
Behagelig skiön/
Af Solenes Ansichte klara:
Nu täckes med Sniö/
Then smältes i Töö/
Så ostadigt monde thet wara.
Här är liten frijd/
Men dagelig strijd/
Gudz Barn thet måste förfara.

7.

Fisk Fogel och Diur/
 Ach! snart/ see doch hur/
 Them döden sätter i snara/
 Han lefwernet wärt/
 Gör äfwen så kort/
 Ach osäkert monde här wara;
 Gudh tröste then Siäl/
 Som Jordanes Träl/
 Här länge måste bli qwara.

8.

Ach! helige Ro/
 I Himmelen bo/
 Ther Engla stämmor och tunga/
 Med gländie (!) och Sång/
 Bland Helgon så mång/
 GUDh ewigt mände Lofsiunga.
 O/ HERre hielp wäl/
 Wår fattige Siäl/
 Tijt komma båd' gamla och vnga.

Det finns så stora likheter mellan denna visa och ANNA BRITA ELFS, att man ej kan anse dem såsom tillfälliga. Först och främst begynnelseorden »Ach liuflige Tijd», men också mycket av det religiösa innehållet: sammanställningen av vårens ljuvlighet, allt det jordiskas förgänglighet och det eviga

livets härlighet. Det är tydligt att ANNA BRITA ELF haft även denna visa till förebild.

Melodien är den gamla dagvisans, vilken på 1600-talet tycks ha varit mycket omtyckt och kanske just till vårsånger. Åtminstone har WIVALLIUS begagnat den till ett par dikter, »O tröstrijke Sohl» och »En tor och kall währ», av vilka den förra innehåller ett par vårversar (v. 1, 31) och den senare kan betecknas såsom en vårvisa.¹ I mitten av 1700-talet har väl den äldre visans språk och rytm ansetts föråldrade, och det är väl detta som lockat ANNA BRITA ELF att dikta en ny vårvisa, varvid hon föredragit att skriva den på en annan känd vandringsvisas melodi. Det är naturligt att hon då tillika använt sin tids mera sentimentala uttryckssätt i stället för det mera kärva, manliga och litet otympliga i den äldre visan.

Har nu ANNA BRITA ELF avsett sin visa att vara en majgångarvisa, så är det all anledning att antaga att den här meddelade visan haft samma användning, vilket man för övrigt också skulle kunna gissa om den i samma tryck förekommande sommarpsalmen »Den blomstertid nu kommer», vilken mycket ofta påträffas i äldre skillingtryck, och som faktiskt användts så i Ingelstads härad.² Men tillika torde det vara ganska stor sannolikhet för att denna äldre »Ack ljuvlig tid» i sin tur diktats för att ersätta en ännu

¹ Schück, Lars Wivallius II sid. 99, 104.

² M. Hörlén, Gamla seder och bruk från södra delen av Ingelstads härad, Ystad 1914, sid. 51.

äldre rent världslig majvisa. Det tycks som om det också skulle kunna träffas spår av en dylik, såsom framgår av följande skillingtryck:

En
Öfvermåttan skiön *Maij*
W i s a /
Huru alle ständs Personer/
samt Foglar och alle Mucikanter
skal upwäckias til at lofwa Gudh
för den liufliga Wår och
Sommar-Tijd /
Sjunges såsom den
Gamle *Maij*-Wijsan/
Componerat
Af
Olof Person Back
Tryckt i Åhr.

KEysar' *Monarcher* Konungar och Förstar/
Glädioms nu frögdelig sij hur sig rustar/
Wintren bortwijker med Kiölden den strijda.
Sommaren fijker med Lusten den blijda/
Maij Månans blommor båd fagra och skiöna/
pryder den Sommar med Löf Örter gröna.

2.

Grefwar Baroner nu glädioms tilsammans/
Generals•Personer hugna med hwarannan/
Sommaren blida nu låter sig finna/
Kiölden förswinner och Lusten mån winna/
Maij etc.

3.

Arkiebiskopar och *Superintendenter*,
Wåra Landzherrar och werdzlig Regenter/
Warer nu glade at HErren osz skiäncker/
Liufligen Sommar af Nåde iag täncker/ etc.

4.

Probster *Pastorer* samt höga *Magister*,
All *Oratorer* Herdar *Comminister*,
Siunger nu innerlig gambla och unga/
Höga som Låga samt lätta och tunga/ etc.

5.

Krigs *Oficerar* samt Öfwerhet alla/
Hög *Commendeörer* som har til befalla/
Frögdoms nu gladelig på Marcken gröna/
För de härliga *Victorier* skiöna/ etc.

6.

Höga som nedriga hwar i sitt kalle/
Glädioms nu frijdelig med ett högt skalle/
Sij huru Swalorna i Luften swinga/
Diuren på Marcken de dansa och springa/ etc.

7.

Göken han galer i gröna skogz-Lunder/
Lärkian i Luften hög gläder och swinger/
Nächtergaal höres med liufliga Stämmor/
Spelmänner spelar på Harpor och Strängiar/ etc.

8.

Nu blomstras Äpple och Päronsträn skiöna/
Nu blomstras Marken och Lunder görs gröna/
Nu leker Fiskar i Watnet så wijda/
Nu bortgår Jämmer Sorg Suckan och Qwijda/ etc.

9.

Nu spelar lustigt på Orgor Regaler/
Nu låter klinga the liufliga Symbaler/
rörer upp Sittror/ Harpor och Fijoler/
Nu låter dundra Muskweter Pistoler/ etc.

10.

Låt stycken dundra uti Slätt och Fäste/
 Nu må sig hugna hwar en i sitt Näste/
 Låter en Wijsa skjön klinga med Frögden/
 Låt gå af Marken liuft Klang upp i Högden/ etc.

11.

Speler nu uppå Spinett och Klawete/
 blåser nu på Skalmeyor Trumpeter/
 Wijser eder Konster i all Mucikanter/
 Himmelsk Humör och Veneris Gesanter/ etc.

12.

Nu finnes Löfwen grön i Marcken och Lunder/
 Nu må sig frögdas bå Munckar och Nunnor/
 Små Foglar på Qwisten siungå och qwittra/
 Förswunnen är nu Norkiölden din bittra/ etc.

13.

Speler nu uppå Symphernij och Lutor/
 Kromhorn Basuner Trummor och Pukor/
 I Musqwiterar uppå edra Skantzar/
 Gifwer en Salfwa lös at Jorden danszar/ etc.

14.

Lofwer nu HERren båd' höga och låga/
 Rijka som fattiga för sådan en Gåfwa/
 Prijser HERren alt thet som hafwer anda/
 Som osz så liuflig Wår sänder til handa/ etc.

15.

Åhkrarna frögdas och giöres Lunder gröna/
 Ångiarna pryder med sin Blommor skiöna/
 Trån bära Löfwen/ grön Qwistarna bugnar/
 Nu må hwar och en sig på Marken hugna/ etc.

16.

Olio Plantor blomstras uthi Örtē-Sängiar/
 Nu ändas Wijsan hon blifwer ey länger/
 Inskrifwit är mitt Namn i Wijsans ände/
 Gud osz af högden med sin Nåde sände/
Maij Månans Blommor båd' fagra och skiöna/
 pryder den Sommar med Löf Örtē gröna.

OLOF PERSON BACK var tydligen icke någon framstående skald, ty hans försök att med hjälp av vårglädjen sammansluta »alle stånds Personer samt Foglar och alle Mucikanter» är mera välment än egentligen poetiskt. Det är ej heller sannolikt att visan fått någon större spridning och användning bland folket, ehuru den väl sökt tillgodose något slags behov.

Det intressanta är emellertid uppgiften »Sjunges såsom den Gamle Maj»Wisän», vilket antyder att det har funnits en äldre någotsånär allmänt känd majvisa. Det är visserligen icke mycket man får veta om den, men att döma av OLOF PERSON BACKS visa har den haft ett tvåradigt omkväde och dess rytm är fastställd.

En likartad daktyliskt präglad rytm träffar man i andra svenska vårsånger, utan att jag dock kan ange något exempel på noggrant överensstämmande strofbyggnad. Även bör påpekas att en viss motsvarighet till det långa omkvädet finns i en del äldre svensk folklig poesi. Jag tänker t. ex. på Staffansvisans långa omkväde »Ingen dager synes än, Men stjärnorna på himmelen De blänka» eller Dalvisans »Gud styrke och glädje de män som där bo I skogar, på berg och i dalom». Det förefaller mig därför sannolikt att den där »Gamle Maj»Wijsän» har varit en folklig visa eller att den åtminstone gått tillbaka på folkliga förebilder.

Majvisans ställning i övre Sverige

INGEN AV DE HÄR MEDDELADE SVENSKA majvisorna ger tydligt till känna hur den i praktiken kommit till användning. Det är mer eller mindre uteslutande lyrik med eller utan religiös färgning, men ingenting i innehållet tyder på sammanhang med tiggargång och majning. Här står man alltså fortfarande inför en öppen fråga.

Skulle jag våga en gissning, så har majgångarseden, om den i fullt utbildad form funnits i övre Sverige, tidigt mer eller mindre upplösts i sina olika beståndsdelar. Det brådskande vårarbetet torde, såsom förut framhållits, ha försvårat dess regelbundna förekomst. Dessutom har det svenska folklynnets lyriska läggning kommit sången att lösgöra sig från det rituella i seden. Då sångens innehåll blivit rent lyriskt utan någon anspelning på vare sig majkvistar eller majinsamling, så har den kommit att få en självständig plats och snarast blivit festsång att sjungas vid något

vårgille. Därvid har den, fränsett innehållet i övrigt, blivit närmast jämförlig med dryckesvisor o. d. var genom den förlorat åtskilligt av sin ursprungliga betydelse och lätt kunnat läggas bort.

På det hela taget har man hittills alltför litet uppmärksammat vårsederna i det övre Sverige. Då de levat var för sig och ofta sjunkit ner till blott och bart barnlekar, så har det mesta förbisetts av folkminnessamlarna. Hur mycket man ännu kan få tag i, framgår emellertid t. ex. av min uppsats om »Tranan och Vårfrudagen».¹ Säkert skulle mycket mera i den vägen kunna påträffas, och mycket samlararbete måste utföras innan man kan få en fullständig översikt över och kännedom om vårt lands vårseder. Kanske åtskilliga nya upplysningar om majvisorna skulle kunna vinnas vid ett sådant insamlingsarbete, i vilket jag vill uppmana var och en att deltaga i den mån något tillfälle erbjuder sig.

¹ v. Sydow, *Tranan och Vårfrudagen I*, Malmö 1916; även i *Fm Ft* 1916, sid. 33 ff.

Majsjungning och hembygdsvård

I DET FÖREGÅENDE TROR JAG MIG TYDLIGT ha visat av vilken betydelse det är för det vetenskapliga studiet av våra folkminnen att ha ett *riktigt* material till sitt förfogande. Ju mindre stoff man har, desto mer måste man nöja sig med gissningar, desto fler frågor måste man låta stå obesvarade.

Man kan emellertid på folkminnena även lägga en annan synpunkt — *hembygdens*. Det borde vara en hederssak för var och en att förvärva en god kännedom om sin egen hembygd, varvid dess gamla kultur naturligtvis ej får förbises. Det gäller därför att i hembygdens intresse taga vara på och studera så mycket som möjligt av dess gamla minnen — folkdiktning och folksed så väl som handaslöjd, redskap och husgeråd — medan det ännu finns något kvar av allt detta. Här möts sålunda kravet på en så god hembygdskunskap som möjligt hos bygdernas befolkning med vetenskapens krav på rikhaltigt forsknings-

material. Detta borde alltså leda till ett intensivt och fruktbarande samarbete mellan bygdeintressena och vetenskapen.

Jag vill emellertid ej se på detta samarbete som om det uteslutande gällde att *studera* det försvinnande gamla. I många fall är detta visserligen dödsdömt och en stor del därav förtjänar icke att räddas på annat sätt än i studier och avhandlingar. Men man får ej glömma att det ej gäller blott en hop kuriositeter utan en urgammal kultur, som med alla sina brister dock i sig innesluter oförgängliga värden som man ej utan skada kan ge till spillo. Beträffande folkets byggnadskultur och hemslöjd har detta också insetts, och på olika håll har man börjat arbeta på att tillvarataga och hålla vid liv folkets goda traditioner på dessa områden, skada blott att man icke börjat litet tidigare!

Arbetet för *hembygdsvård* borde dock icke inskränka sig till den materiella kulturen. Även sådant som folkdiktning, folkmusik och seder och bruk förtjänar att ses från hembygdsvårdens synpunkt. Ett exempel torde vara tillräckligt att klargöra detta: För den som vant sig att på gammalt vedertaget sätt fira jul med julgran, julskinka, doppning i grytan, lutfisk, vitgröt och allt vad som nu brukar höra till av julpynt, maträtter och förlustelser, för den blir det en kännbar förlust i fråga om stämning och poesi, om han skulle tvingas att i stället äta de läckraste festmiddagar på det fashionablaste lyxhotell. Och den som under sådana omständigheter icke känner någon

saknad, visar sig därmed vara en uppkomling med brist på kultur.

Då jag tagit julen som exempel härvidlag, är det emedan den i så hög grad har fått en rangplats i det allmänna medvetandet. Var och en måste erkänna, att det just är den fasta traditionen som avskiljer julen så påtagligt från vardagslivet och ger den dess rika stämning och poesi. Men det är då också tydligt att man borde låta även andra årets tider få behålla de vackra plägseder som fästats vid dem och gjort dem till uppfriskande avbrott från vardagslivets enahanda.

Här vill jag nu fälla ett godt ord för seden att bära maj i by, fastän jag själv tyvärr aldrig fått vara med om att på det sättet fira våren. En småländsk fru som några år varit bosatt i en halländsk socken, berättade för mig om majsjungningen där. Första gången varskodde grannarna henne kvällen förut. Om natten skulle pojarna komma och sjunga majvisan, så det var bäst hon hade ägg till reds, eljes kunde de sjunga den fula versen. Hon rustade sig också att ta mot majsångarna. »Det var så vackert», sade hon, »så jag gav gärna så mycket ägg jag hade, och jag är bara ledsen att jag nu inte mer får höra majvisan.» Detta omdöme tror jag är opartiskt, och det visar att majvisan än i dag kan föras fram på ett sådant sätt att åhöraren gripes av dess vackra melodi och av majnattens vårfeststämning.

Men det är naturligtvis ej min mening att majsjungningen skall bevaras *till varje pris*. I kapitlet

om halländska majvisor har jag tagit med ett par skildringar om hur majvisan *nu* sjunges, av vilka framgår att seden där försämrats och urartat, något som för övrigt icke blott är fallet med ifrågavarande Hallandssocknar utan även på många orter i Skåne och Bleking. Skall majsjungningen bevaras vid liv, får den ej överlätas till bygdens sämsta element, den får ej tillåtas urarta till skral och skrån, fylleri och oförskämt pockande tiggeri, ty då är det slut med stämning och poesi och det blir en ren lättnad att bli av med en sed som ej längre kan bevara sin värdighet.

Skulle ej hembygdsföreningar av olika slag, ungdomsföreningar och studiecirklar, kunna ta hand om sådana folkseder som dem jag här berört? Jag vill härmed till alla intresserade över huvud taget rikta en vädjan att göra vad som göras kan i den ena eller andra riktningen för folkets gamla minnen: *vårda vad som förtjänar att vårdas och hållas vid liv, samla och anteckna allt som på något sätt kan bidra till ökad kunskap om och förståelse för vår gamla allmogekultur!*

Tillägg

Några nyupptecknade melodier.

TILL DE MAJVISEMELODIER SOM JAG förut meddelat dels efter nya uppteckningar, dels från Runa, kan jag här lägga ytterligare en del nya och värdefulla förstahandsmelodier, för vilka jag har att tacka Fru MALIN HOLMSTRÖM-INGERS, Hvilan, och Konstnären KARL ASPELIN, Kivik. Av dessa har nr 4 av »God afton om Ni hemma är» tidigare upptecknats i Kabbarps byar i Tottarps sn, Bara hd, av Fru Ingers, som där hört den vid ungdomens majsjungning, och Konstnären Aspelin i Kivikstrakten, där tack- och farvälverserna (ev. nidverserna) brukade sjungas sedan man först sjungit »Ack ljuvlig tid» och samlat in gåvorna. Återstoden har upptecknats av Fru Ingers vid Hvilans folkhögskola i maj 1917 efter elever eller lärarinnor vid skolan: nr 1 efter Ida Pålsson, Simonstorps by, Blentarps sn, Torna hd; nr 2 efter Maria Borrie, Borrie by, Stora Herrestads sn, Ingelstads hd; nr 3 efter Hanna Jessen, Åstorps by,

Björnekulla sn, Södra Åsbo hd; nr 5 efter Ruth Ingvarsson, Glemminge by, Glemminge sn, Ingelstads hd. Av de båda melodierna till »Ack ljuvlig tid» har a upptecknats efter Helga Olsson, Vemmerlövs torp, Ö. Vemmerlövs sn, Jerrestads hd och b efter Ester Hansson, Elestorps by, Ö. Kärrstorps sn, Färs hd. Den senare var ej absolut säker på melodien. Enligt hennes uppgift sjöngs den endast i Elestorp, inte »däromkring».

God afton om Ni hemma är!

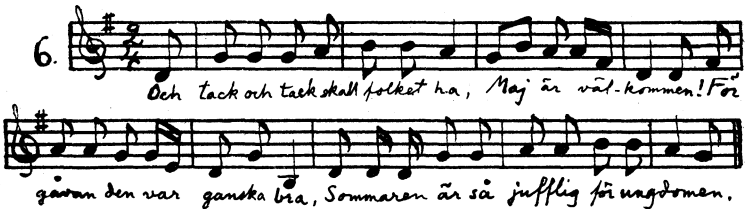
1.

2.

3.

4.

5.

6.
 Och tack och tack skall folket ha, Maj är väl-kommen! För
 gävan den var ganska bra, Sommaren är så jufflig för ungdomen.

Ack ljuvlig tid!

a.

Part a consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 2/4 time signature. The melody starts on a quarter note G4, followed by quarter notes A4, Bb4, and C5. The second staff continues with quarter notes D5, E5, F5, and G5. The third staff features a quarter note G5, a quarter note F5, a quarter note E5, and a quarter note D5. The fourth staff concludes with a quarter note C5, a quarter note Bb4, and a quarter note A4, ending with a double bar line.

b.

Part b consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 2/4 time signature. The melody starts on a quarter note G4, followed by quarter notes A4, Bb4, and C5. The second staff continues with quarter notes D5, E5, F5, and G5. The third staff features a quarter note G5, a quarter note F5, a quarter note E5, and a quarter note D5. The fourth staff concludes with a quarter note C5, a quarter note Bb4, and a quarter note A4, ending with a double bar line.

Detta måste anses vara en ganska väsentlig tillökning av melodistoffet till majvisan och tillika ett förträffligt exempel på vilken god hjälp folkhögskolan kan ge folkminnesstudiet. Åtskilligt mera kan säkert ännu påträffas och bör upptecknas. Kanske jag dock bör påpeka att majvisan på senare tid nog inövats efter tryckta noter i en del trakter. Där detta är fallet, är det naturligtvis onödigt att göra ny uppteckning. Även på sådana orter kan det dock hända att man kan få fatt i någon av de gamla som ännu har i minnet hur visan sjöngs innan skolan med hjälp av skolsångböcker tagit hand om saken. Sådana tillfällen bör man då ej försumma.

Rättelser:

Sid. 5 rad 6 står daterad; läs: daterat.

Sid. 17 noten v. 3 står B, C, D, F kommer; läs: B, C, D, F komme, E kommer.

Sid. 24, v. 25 står: bedie vi JEsu namn; skall vara: bedie vi i JEsu namn.

Sid. 34 rad 4 nedifrån står: 1648; skall vara 1646.

Sid. 71 vers 4 står Grabounen; skall vara Graabounen.

Sid. 75 vers 2 står icke; skall vara ikke.

Sid. 90, rad 3 nedifrån står: Sålunda kan det ej; bör vara: Sålunda kan det heller ej.

Sid. 97, 98. Numreringen på Staffansverserna har tyvärr bortfallit. Denna skulle ha börjat med 16; sista versen är nr 30.

Sid. 116 not 2 står Leionhufvud; skall vara Leijonhufvud.

Sid. 151 rad 9 nedifrån skall vara: majsjungning, och nr 6 av Konstnären Aspelin o. s. v.

Innehåll

Förord	sid. 7
Att bära maj i by	9
De båda majvisorna	11
»All världens skapar' av evighet»	14
Visans författare	31
Den svenska översättningen.	35
God afton om ni hemma är	40
Blandningsformer i Skåne	48
Blekingevisorna	55
Hallandsvisorna	61
Den jylländska visan	70
En normalform för majvisan	81
Majvisans tyska släktingar	88
Majvisor på gammalsvenskt område.	92
Majseder och gillesvandringar i övre Sverige	96
Skolornas Majfester.	100
Ack ljuvlig tid!	103
Visans bibliografi	111

Visans härkomst	116
Tryck och uppteckningar.	119
Hur »Ack ljuvlig tid» blev majvisa.	125
Äldre svenska majvisor	133
Majsjungning och hembygdsvård.	147
Tillägg: några nyupptecknade melodier	151
Rättelser	156

Ur tidningspräссens uttalanden

oo

om den populärvetenskapliga tidskriften

Folkminnen och Folktankar

Ett energiskt, målmedvetet arbete har här satts i gång för att samla och rädda, hvad som ännu finns kvar af folkminnen, vilka ju annars hota att med oroväckande hast försvinna. Och den vetenskapliga forskning, som i samband med detta samlingsarbete bedrives, är en heder för vårt sydsvenska universitet. *E. Wrgl i Sydsv. Dagbl. Snällposten d. 22/1 1916.*

Det är alltid med nöje man mottager ett häfte av denna vackra tidskrift, som ifråga om utstyrsel står i främsta ledet bland vårt lands tidskrifter — uttrycket vårdat räcker icke till för att beteckna det yttre framträdandet med dess topografiska finesser, ty det hela är iklätt en verklig konstnärlig form. Att redaktionen av FOLKMINNEN OCH FOLKTANKAR är journalistiskt driven, är så mycket angelägnare att framhålla, som de populärvetenskapliga tidskrifterna icke alltid ha förmånen av en dylik ledning. Härtill kommer — och det är naturligtvis huvudsaken — det käcka och energiska arbete, som tidskriften nedlägger inom sitt vetenskapsområde.

FOLKMINNEN OCH FOLKTANKAR vänder sig givetvis till alla vänner av folkminnena, men den är icke minst en tidskrift för skåningar. *Skånetidningen Dagen d. 6/5 1916.*

Tidskriften — — — har — — — till uppgift att i bygderna väcka och underhålla *intresset för vårt folks sed och tro*, denna så kallade *vidskepelse*, som dock bildar *grundstommen i hela vårt folks andliga danad*. Såsom sådan har den också genom sin utstyrsel och sitt innehåll — — — alla utsikter att erhålla en stor spridning.

— — — kan man icke annat än vara tacksam för det initiativ som genom den nya tidskriften tagits i syfte att dels samla ett snart svunnet material, dels sprida intresset för detta samlingsarbete hos bredare lager, och vad som för detta är af en mycket stor betydelse är befintligheten af *litterärt forum*.

N. L—g Fataburen h. 3, 1914.

Ur tidningsprässens uttalanden

om

Skeppet som gick över vatten och land

och andra folksagor från Halland

samlade av EDV. KE., ordnade och genomsedda av

OSSIAN LINDSKOUG.

Pris inbunden Kr. 1: 50.

— — —
Ej minst det nu föreliggande häftet är en bok, som inte blott skänker värdefull behållning genom den inblick man får i gångna tiders föreställningsvärld, utan också läser med stort nöje och verklig konstnjutning. Dessa sagor och sägner, som av en intresserad samlare hopbragts i Halland och sedan vederbörligen sofrats och ordnats av en bland våra yngre fornminnesforskare, äga måhända ej så utprägladt lokal stämningsfärg, och det förefaller nästan som om de kunnat diktas, fortleva och upptecknas lika väl i hvilken annan bygd som helst. Till väsentlig del äro de väl barn av samma stora sagofamilj med de gamla motiven, som allestädes gå igen med en eller annan växling i händelsernas utformning. Men de äro äkta och poetiskt vackra utslag af allmogens sägndiktande inbillning, och de ha berättats vidare av en man, som besitter rätt mycket av sagoföreljarens naiva hjärtevärm och konkret livfulla framställningsgåva. För de unga skall boken säkert bli en kärkommen läsning.

Nämnas bör också, att trycket är utsökt vackert och den artistiska utsmäckningen av Åke Campbell synnerligen tilltalande med sina stiliserade teckningar i träsnittsmanér.

A. F—r i Sydsv. Dagbl. Snällposten d. 16/5 1917.

.....

En liten vacker sagosamling som särskilt bör bereda oss halländingar glädje, då den hopbragts från vårt län. Och förlaget skall ha tack för att det givit ut den i en så prydlig och konstnärlig utstyrel. Tyvärr har mycket av de gamla folksägner, sådana de i farfars och farmors tid levde på allmogens läppar, gått förlorade. Man är därför så mycket tacksammare för allt som kan räddas från glömskan.

Hallandsposten d. 17/5 1916.

Pris Kr. 1: 75